

Directa

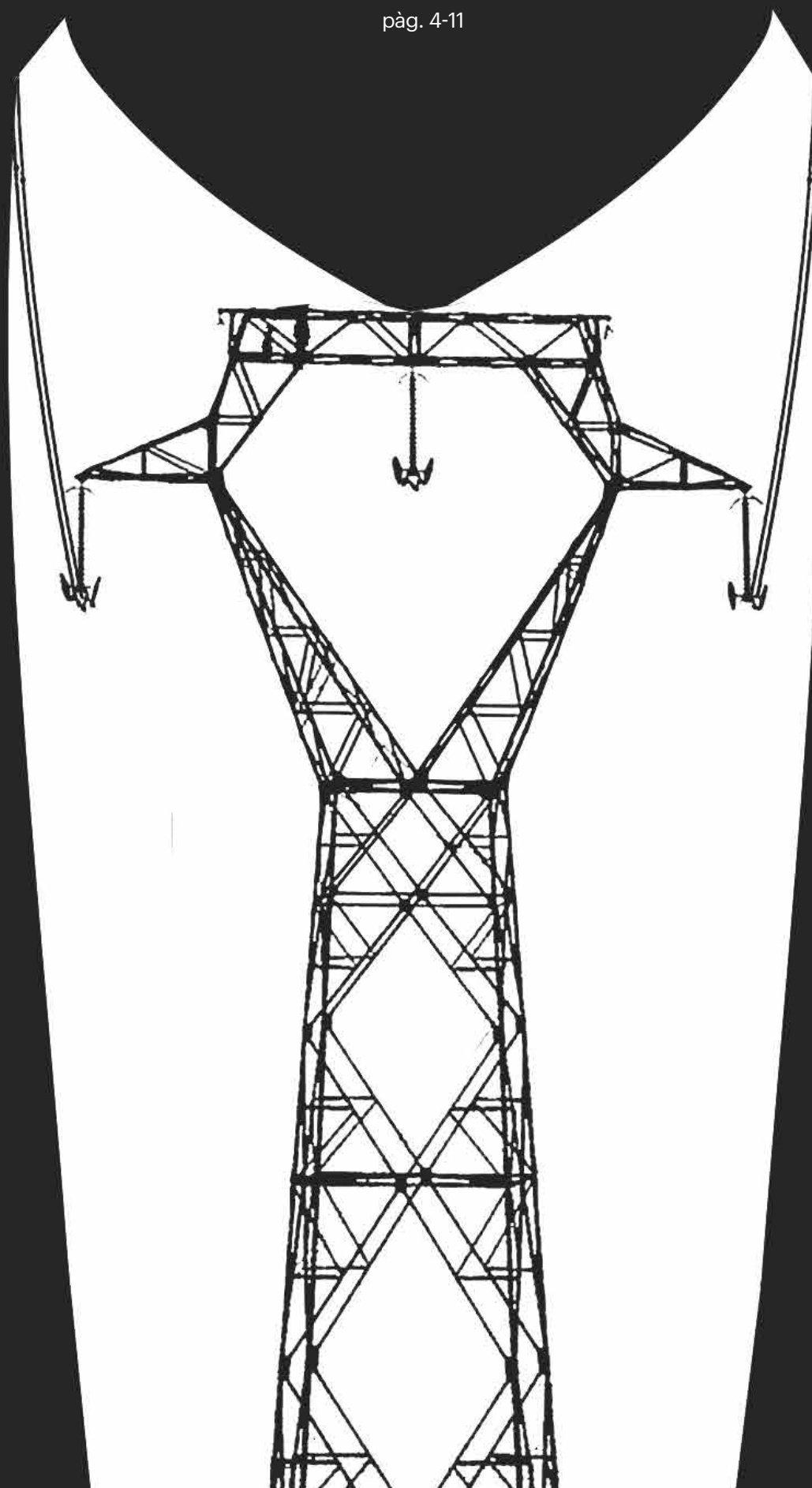
periodisme cooperatiu per la transformació social

Núm. 533 del 21/10 al 2/11 de 2021 2,5 €

Venedors d'alta tensió

Els exconsellers del govern català Felip Puig i Josep Grau fitxen com a assessors de l'empresa Forestalia, amb l'encàrrec de fer ofertes 'temptadores' als municipis contraris a la MAT

pàg. 4-11

Directa

periodisme cooperatiu
per la transformació social

EDITA
La Directa SCCL
Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona
Tel: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no racista, no sexista i no androcèntric. La DIRECTA no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

- QUI SOM?**

A fons
Jesús Rodríguez

Miralls
Gemma Garcia | miralls@directa.cat

Impressions
Laia Alsina, Bernat Solé i Albert Alexandre | impressions@directa.cat

Cruïlla
Guillem Martí i Laia Mas | cruilla@directa.cat

Roda el món
Oriol Andrés i Joan Mas | internacional@directa.cat

Expressions
Elena G. Ruiz, Jofre Figueras i Eloi Latorre | expressions@directa.cat

La indirecta
Àlex Romaguera i Mariana Cantero

L'espina
Joan Castellà | espina@directa.cat

Fotografia
Sira Esclasans | fotografia@directa.cat

Il·lustració
Maria Conill | il.lustracio@directa.cat

Correcció
Miriam Tijani | correccio@directa.cat

Edició
Jesús Rodríguez | edicio@directa.cat

Disseny gràfic i compaginació
Pau Fabregat | disseny@directa.cat

Projecte gràfic
Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat

Coordinació web
Eloi Latorre, David Bou, Gemma Garcia i Maties Lorente

Coordinació País Valencià
Ester Fayos | paisvalencia@directa.cat

Audiovisuals
Marta Pérez | audiovisuals@directa.cat

Administració i subscripcions
Jordi Vilaró | administracio@directa.cat

Difusió
Estel·la Marcos | directa@directa.cat

Publicitat i distribució
Irene Selvaggi | publicitat@directa.cat

Gestió web
Talaïos Koop.

NUCLIS TERRITORIALS I MITJANS COL·LABORADORS:
Osona ('El Setembre'), Lluçanès ('La Rella'), Maresme, el Camp, Terres de Ponent, Castelló, València, les Illes i Catalunya Nord. El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahötsa, Soberania Alimentaria i AralInfo

CONTACTES:
General directa@directa.cat
Redacció Barcelona redaccio@directa.cat
Redacció València paisvalencia@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

PORTADA: MARIA CONILL

SUMARI

A FONS

4-11

Venedors d'alta tensió
L'empresa Forestalia ha contractat els serveis de Felip Puig i Josep Grau. Els exconsellers de la Generalitat tenen la missió de convèncer els ajuntaments afectats pel traçat de les línies de molt alta tensió. Talonari en blanc i ofertes econòmiques per a les arques municipals i els particulars. Reportatge de Jesús Rodríguez i Adriana Pimentel.

MIRALLS

12-15

Entrevista a Antonio Turiel
El físic i investigador del Consell Superior d'Investigacions Científiques proposa un sistema distribuït d'energia que acabi amb la concentració de poder de les companyies elèctriques. Preguntes de Guille Larios i fotografies de Freddy Davies.

IMPRESSIONS

16-18

Debat sobre la pedagogia alternativa
Cara a cara entre Valeria Giacomoni, de l'Ateneu Enciclopèdic Popular i Xavier Díez, del sindicat USTEC-STES. Il·lustració de David Van Derh.

Els animals tenen drets
Per Emma Infante i Gènia Trallero.

CRUÏLLA

19-21

Ecologisme coordinat
Col·lectius i entitats ecologistes dels Països Catalans s'entrellacen en plataformes, federacions o assemblees per fer front juntes en la defensa del medi ambient i la sostenibilitat. Un reportatge de Roger Jiménez amb fotos de Pau Jesús Navarro.

RODA EL MÓN

22-26

Qatar vulnera els drets laborals
Un article de Nacho Ibáñez sobre els abusos en el marc de l'organització del Mundial de futbol de 2022.

Assassinat d'indígenes a Chiapas
Un reportatge de Mireia Tura Forner.

30 anys de la Conferència de Madrid
Una anàlisi de l'expert en Orient Mitjà José García sobre l'atzucac a Palestina.

EXPRESSIONS

27-31

Gramenet, memòria del fang
Una pel·lícula i un llibre rememoren la figura de l'urbanista colomenc Xavier Valls. Un reportatge d'Eloi Latorre.

Sanitat bonsai, entre quatre parets
Per Marina Escofet i Aniol Macau.

Ressenyes culturals
Per S. Blázquez, M. Grau i A. Romaguera.

INDIRECTA

32

Entrevista a Rosa Almirall
Fundadora de Trànsit, un servei d'atenció ginecològica a les persones trans del Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya. "El procés de transició té més d'emocional i social que no pas de mèdic", afirma. Preguntes de Mariana Cantero i foto de Víctor Serri.

Més que mil paraules

SIRA ESCLASANS @siraesca | Des del novembre de 2019 no fèiem una assemblea de col·laboradores presencial de la DIRECTA. El cap de setmana del 16 i 17 d'octubre ens vam retrobar a la Pobla de Benifassà, a mig camí entre el País Valencià i Catalunya. Vàrem parlar d'organigrama, pressupost, coordinació de seccions, retribucions i treball voluntari i un llarg etcètera. També hi va haver temps per passejar, parlar i gaudir d'uns bons àpats.

Comunitat Directacoop

Canvis en comunitat

Txell Rigol | @TxellRigol

La frenada relacional forçada per la pandèmia durant ben bé una volta al sol va aportar notes d'excepcionalitat a l'Assemblea de Col·laboradores dels dies 16 i 17 d'octubre. Va ser una retrobada, un espai per converses cara a cara que faciliten l'expressió de matisos, l'exposició de necessitats, la comprensió mútua, la reflexió compartida, l'ampliació de perspectives, l'exploració de fórmules per seguir movent-nos cap a la DIRECTA que desitgem.

Aquesta vegada ha estat possible que ho fèssim entre col·laboradores de banda i banda del Sénia. La Pobla de Benifassà (el Baix Maestrat) n'ha acollit més d'una trentena i, amb totes nosaltres, un grapat de reptes.

Un exemple és el que acompanya el procés de cooperativització, un gran canvi qualitatiu per a un mitjà que va tirar endavant durant una dècada només des de la militància de persones compromeses amb el periodisme fiscalitzador dels abusos de poder i lligat a la justícia social. Ara bé, fer-se cooperativa no ha estat un punt d'arribada.

Ha permès professionalitzar part de l'estructura del mitjà i avui dia compta amb dotze treballadores, entre coordinació de textos a Catalunya i al País Valencià, correcció, administració, subscripcions, difusió, publicitat,

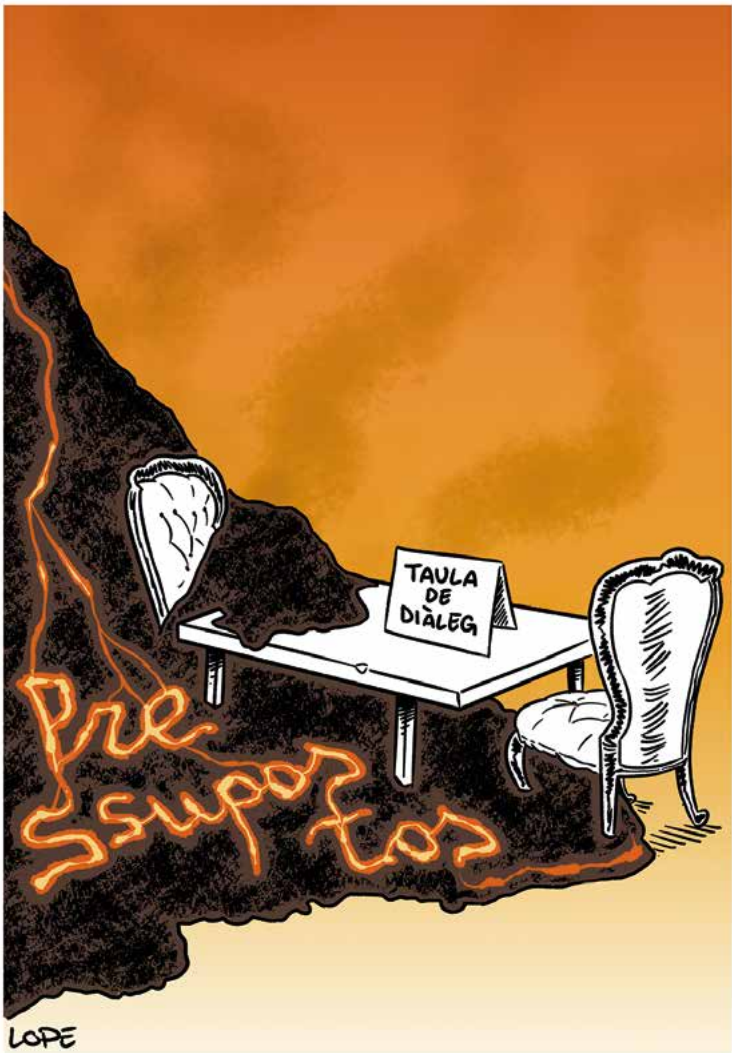
disseny, fotografia i edició. Una estructura que ens ha fet guanyar solidesa en el que fem i també ampliar l'abast dels projectes. Tanmateix, continua sent limitada respecte al volum de mans necessàries fer la DIRECTA en totes les formes que prenen: paper, audiovisual i web.

L'actual model mixt, de treballadores i col·laboradores no remunerades, ha generat i genera debat intern. Ha impactat en les formes i llocs des dels quals cadascuna de nosaltres participa en el projecte i ens presenta diversos interrogants sobre com ens proposem seguir construint.

I de teló de fons, la constatació que els recursos de la DIRECTA no permeten, per ara, fer efectives moltes propostes de millora que sabem que serien peces vitals per enfortir el projecte. No volem perdre de vista que, com a iniciativa de l'Economia Social i Solidària i feminista, el que hem de perseguir és que la vida, les vides que amassen i fornegen la DIRECTA estiguin al centre; que el benestar de les persones no quedi al marge de com fem el que volem i decidim fer.

El camí de la DIRECTA no queda lliure de contradiccions i limitacions a resoldre i, alhora, l'anem fent en col·lectiu. El caliu de la comunitat el manté en marxa.

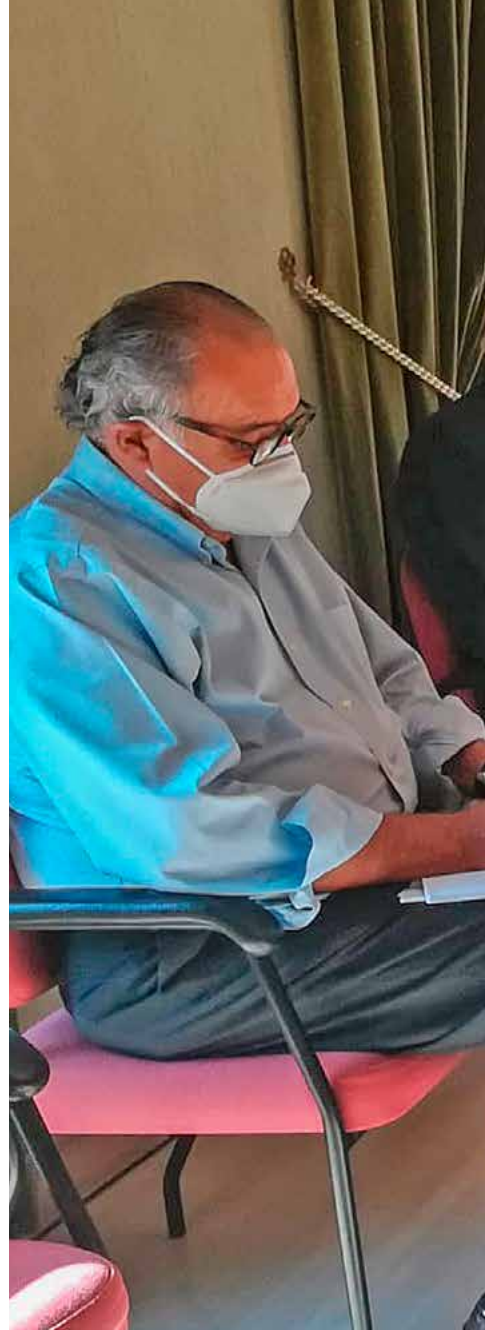
L'espina

EXCONSELLERS I 'FACILITADORS'

L'empresa Forestalia contracta els serveis dels exmembres del govern català Josep Grau i Felip Puig per aconseguir el vistiplau dels ajuntaments a les línies elèctriques de molt alta tensió

Jesús Rodríguez | @albertmartnez

“Venen així per fer-nos pensar que van a totes i que són molt forts i poderosos, però avui en dia això ja no cola, segurament trenta o quaranta anys endarrere hauria colat”. Són paraules de Maria Pilar Cases (ERC), alcaldessa de Tremp (el Pallars Jussà), en referència a la reunió del 4 d'octubre entre l'equip consistorial de la capital pallaresa, un arquitecte del Consell Comarcal i una àmplia representació de l'empresa Forestalia, encapçalada pel seu president, Fernando Samper Rivas. El magnat del porcí aragonès, reconvertit al sector de les renovables, viatjava en companyia de tres grans coneixedors del territori: l'exconseller Felip Puig, l'exconseller Josep Grau i l'exdirector general d'Energia de la Generalitat de Catalunya, Pere Palacín, fitxatges estrella de Forestalia que tenen la missió de ser *facilitadors* dels plans de la companyia a les comarques catalanes. El cas de Palacín crida especialment l'atenció perquè va ser destituït per Quim Torra el 6 de maig de 2020 i només quinze mesos més tard ja era assessor d'una de les principals companyies de l'oligopoli elèctric.

Josep Lluís Cusidó (PSC), alcalde de Vallmoll (l'Alt Camp) es mostra sorprès per “la imatge de dos exconsellers que eren representants d'una administració pública acompanyant un senyor d'una empresa privada”. “Amb el coneixement que tenen del territori, suposo que Forestalia tindrà més coneixement del traçat previst”, ironitza Cusidó, que es posiciona “frontalment” contrari al projecte i assegura que

“destrossaria el poble”, perquè es tracta d'una línia “d'una dimensió desconeguda, amb torres de seixanta o setanta metres d'alçada i una amplada de fins a cinquanta metres”. Durant la reunió, l'alcalde taragoní li hauria preguntat a Samper si “li agradaria que li posessin una torre de seixanta metres davant de casa”, amb un silenci com a resposta, assegura.

L'escena de Fernando Samper escortat pels exconsellers s'hauria repetit a desenes de consistoris durant el mes de setembre, també als de la Terra Alta. Francisco Blanch (Entesa per la Fatarella), alcalde de la Fatarella, detalla que qui liderava la negociació era el president de Forestalia, i que l'exconseller Grau es va presentar dient: “Ja ens coneixeu”. “No s'ha de negar la paraula a ningú, cal escoltar i que ells ens escoltin a nosaltres”, emfatitza Blanch, mentre es posiciona 100 % en contra de la MAT. “Estem col·lapsats de parcs eòlics i plaques solars. Si això es fa, la foto del poble serà com una teranyina amb nosaltres enmig. Ens fa la sensació que no els importem massa i que si volen fer-ho, es farà, però presentarem un informe desfavorable, és un despropòsit”, assegura.

De fet, no estem davant d'una única línia de molt alta tensió, sinó de tres MAT de Forestalia i una quarta de Green Capital Power -societat mercantil de Jesús Martín Buezas, exgendre de Florentino Pérez- a Catalunya i una MAT de Forestalia a la comarca dels Ports del País Valencià. L'objectiu de totes aquestes línies és evacuar l'energia eòlica i fotovoltaica produïda a Aragó en direcció a les grans ciutats de l'arc mediterrani (Barcelona, Castelló,

Josep Grau, Fernando Samper i Felip Puig reunits amb l'alcalde Josep Lluís Cusidó i el regidor Marc Cusidó.
/ AJUNTAMENT DE VALLMOLL
@AjVallmoll

Segons el grau d'oposició, han fet "ofertes econòmiques" diferenciades a cada ajuntament

Indemnitzacions per l'ubicació de torres, convenis per engreixar les arque públiques i rebaixes al rebut de la llum

Tarragona, València) i endollar-la a la xarxa europea d'alta tensió a través de diverses subestacions. La MAT del Pirineu connectaria desenes de molins de vent i centrals fotovoltaïques de l'extrem oest de la demarcació d'Osca (ubicades a l'altiplà aigües avall de l'embassament de la Sotonera) amb una subestació a Rubí, i per arribar-hi entraria a Catalunya pel Pont de Montanyana i travessaria quatre municipis del Pallars Jussà (Tremp, Isona i Conca Dellà, Gavet de la Conca i Castell de Mur). La MAT de Tarragona entraria a Catalunya per Batea i travessaria les comarques de la Terra Alta, la Ribera d'Ebre, el Priorat, el Baix Camp, l'Alt Camp, el Baix Penedès i l'Alt Penedès per arribar fins a la subestació de Begues (el Baix Llobregat). Més de 180 quilòmetres a Catalunya i 106 en territori aragonès i de la Franja per evacuar l'electricitat des de Valmuel, municipi de Terol on se centralitzaria l'energia solar i eòlica generada a les comarques del sud d'Aragó. La tercera MAT de Forestalia a Catalunya travessaria el Segrià i les Garrigues per arribar també a Rubí, però el seu traçat no estarà del tot confirmat fins que es publiqui al BOE i s'obri el període d'al·legacions. L'empresa Green Capital Power lidera la quarta MAT catalana, que connectaria la producció de renovables d'aquesta companyia a l'Aragó amb la subestació elèctrica d'Ascó, des d'on es desviaria cap a Barcelona i la xarxa europea. El quart tentacle distribuïdor de Forestalia el trobem a la comarca dels Ports, una línia MAT que es connectaria a la subestació de Morella amb l'objectiu d'evacuar l'energia de 22 parcs eòlics ubicats a les comarques

aragoneses del Gúdar-Javalambre i el Maestrat. "La MAT de Forestalia passa a vuitanta metres de ma casa, tot i que en el seu estudi d'impacte ambiental es diu que la línia no passarà a menys de 500 metres de zones habitades, per això en el seu estudi directament ma casa no apareix", denuncia Miguel Ángel Troncho, veí de Morella que viu a la masia Fraiximeno, un nucli habitat des de fa uns 750 anys.

Traçat pel broc gros

Una de les crítiques més recurrents de les veus consistorials, veïnals i ecologistes dels territoris afectats per les diferents MAT de Forestalia i Green Capital Power és que s'han traçat sobre el mapa de manera molt poc curosa. "Som en zona Geoparc -un projecte pirinenc reconegut per la Unesco amb derivades en l'ensenyament i el turisme que explica l'origen geològic de la vida a la Terra-, que es ven geològicament i paisatgísticament, és una figura que s'ha de tenir en compte i no l'han tingut en compte. De fet, no han tingut en compte res, ni Xarxa Natura 2000 ni cap paratge protegit", detalla amb to indignat l'alcalde de Tremp. L'alcalde de la Mata, als Ports, ho comparteix. "Quan venen a veure'ns els dic que és una barbaritat, que com és possible que passe per damunt del poble la línia. I encara els de Forestalia van reaccionar a la defensiva; la reunió va ser de les pitjors on jo he estat", recorda Jorge Royo (Agrupació per la Mata). Des de la Terra Alta, l'alcalde de Corbera d'Ebre, Antonio Álvarez (Entesa per Corbera d'Ebre - En Comú Guanyem), ens confirma també un grau »

» elevat d'afectació que les torres elèctriques tindrien al seu poble. “Més de vint torres al nostre terme municipal, el municipi més afectat és Vilafranca del Penedès i després nosaltres. Passaria per zones de conreu l'oliver, d'ametler, ens fan malbé camins. Ja tenim una línia d'alta tensió i en 200 metres en tindríem una altra”, assevera, i conclou: “Nosaltres estem en contra, no cal que ens trinxen més el terme”.

Joan Pons, tècnic jurídic i ambiental de la consultoria Insta, que ha analitzat el projecte de la MAT de Tarragona per encàrrec de la Xarxa Sud -on s'integren plataformes i entitats ecologistes del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre- arriba a les mateixes conclusions: “Partint del concepte de generar energia en un territori i transportar-la a un altre, no importa massa què passa en el territori per on passa la línia”. Pons confirma que les torres i els camins d'accés de la maquinària “destruirien espais amb gran valor agrícola i la flora i la fauna es veuria afectada, tant per la construcció com pel funcionament”. En relació amb l'encaix del projecte de Forestalia en l'actual marc legal, Pons planteja dubtes sobre la potestat competencial de Forestalia en la distribució d'energia des de les subestacions i fins als consumidors, “és una de les coses que hem demanat a la companyia, saber si en els seus estatuts aquesta funció consta en el seu objecte social”.

Ofertes a la carta

És una evidència que les visites sistemàtiques de Samper, Puig, Grau i Palacín als ajuntaments afectats els ha donat informació detallada de quin és el grau d'oposició i on se situa el marge de negociació poble a poble, comarca a comarca. És per això que al llarg dels últims dies han començat a fer “ofertes” específiques als edils i propietaris que esgrimeixen un “no” més rotund. Així ho confirma Xavier Badia (JxCat), alcalde de Gavet de la Conca (el Pallars Jussà). “Ens van dir que volien compensar el territori i que ens farien una oferta. El dia de la reunió no ens la van fer, però va ser a posteriori, la setmana passada, que ens van trucar”, detalla Badia, que ho recorda en aquests termes: “Us volem fer la mateixa oferta que a Tremp, que consisteix en el consum elèctric gratuït durant quaranta anys per a tots els veïns, no per a les empreses, per als particulars”. El batlle d'aquest poble de 276 habitants pensa que “això pot fer dividir l'oposició absoluta al projecte, i més quan arriba enmig de la fase d'al·legacions, amb una oferta així podrien ser fins a 8.000 veïns de la comarca els que es podrien beneficiar de la rebaixa al rebut de la llum”. Malgrat tot, diu que no hi ha “res en ferm” i que caldrà “llegir la lletra petita”. Des de la capital comarcal, Maria Pilar Cases, batllessa de Tremp, recorda que durant la reunió els van ensenyar els plànols de per on aniria i els van dir que la seva idea és “donar la llum domèstica de franc per a tots els veïns del municipi”, però alerta que a la pregunta de com ho faran no haurien sabut donar resposta. “És impossible perquè, entre altres coses, hi ha l'IVA, que s'ha de pagar, uns impostos que s'han de pagar. Com ens garantiu que durant quaranta anys tindrem la llum de franc? Com ens fareu arribar la llum? Perquè la MAT no porta la llum a les cases. Tot són supòsits i, per tant, nosaltres d'entrada no ens creiem res. Arribat el moment que sigui una cosa ferma, que ens presentessin un aval de què val la llum de totes les llars del municipi de Tremp durant quaranta anys, quan la cosa fos ferma i executable, nosaltres ho portàriem a participació ciutadana”, puntualitza des d'una taxativa incredulitat. Els ajuntaments de

Una gran pancarta contrària a la MAT dona la benvinguda al poble de Vallmoll (l'Alt Camp). / ADRIANA PIMENTEL @Adriana_Pimente

El Fons Sobirà de Singapur, Ontario Pension Trust i Copenhagen Infrastructure Partners financen els projectes de Forestalia

la Fatarella i Corbera d'Ebre, per contra, no recorden cap oferta similar i circumscriuen la negociació a un conveni amb uns diners fixes anuals per al consistori i una compensació als particulars per cada torre i pels metres de cablejat que sobrevolen les finques. L'alcalde de Vallmoll (l'Alt Camp), Josep Lluís Cusidó, enumera quines van ser les ofertes de Forestalia en el seu cas: “Van dir que pagarien els impostos equivalents als que paguen amb els parcs solars, i que es podrien estudiar altres compensacions, sense concretar-les. Van parlar d'un conveni de quaranta anys. Això no és cert; com a màxim, els convenis poden ser de quatre anys. Si canvia l'inversionista, aquest pot al·legar que no ha signat cap compromís amb l'Ajuntament i pot quedar anul·lat”. Al municipi, on una gran pancarta a l'entrada del poble rebutja la construcció de la línia, la contestació veïnal és ferma. Joan Perelló (Fem

Vallmoll), regidor de l'oposició, creu que “la forta mobilització veïnal i nacional ha obligat a l'Ajuntament a prendre partit i l'ha empès a rebutjar la MAT de manera clara i contundent”. Pel que fa al posicionament institucional, fonts del departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural que dirigeix Teresa Jordà expliquen que “el model de Forestalia no és ni molt menys el nostre, apostem per un model energètic distribuït, democràtic i participat” i confirmen que han presentat al·legacions “tant des del punt de vista de regulació energètica com ambiental i d'afectació de terrenys agraris”.

I si Forestalia canvia de mans?

Fa quatre mesos, el Fons Sobirà de Singapur va concedir un préstec de 300 milions d'euros a Forestalia per facilitar els seus plans de creixement. També ha arribat a un acord amb Bruc Energy (participada per Ontario Pension Trust), amb el compromís d'anar adquirint les centrals eòliques i fotovoltaïques a mesura que arribin a la fase de “llestas per a la construcció”. En el mateix sentit, l'acord de la companyia de Fernando Samper amb la danesa Copenhagen Infrastructure Partners apunta que Forestalia desenvoluparà 27 parcs eòlics a Terol “fins al tancament financer i l'inici de la construcció”, quan canviarien de mans. Aquest historial és el que reforça l'escepticisme de Maria Pilar Cases: “Ens pot passar com ha passat a altres ajuntaments: aquests s'ho venen a uns altres, aquests altres deixen de pagar una part, aquests s'ho venen a uns tercers i els tercers deixen de pagar, i aquí s'ha acabat. Tu et quedes amb tota la infraestructura i sense rebre un euro”. ●

L'ecologisme aposta pel decreixement i la transparència informativa

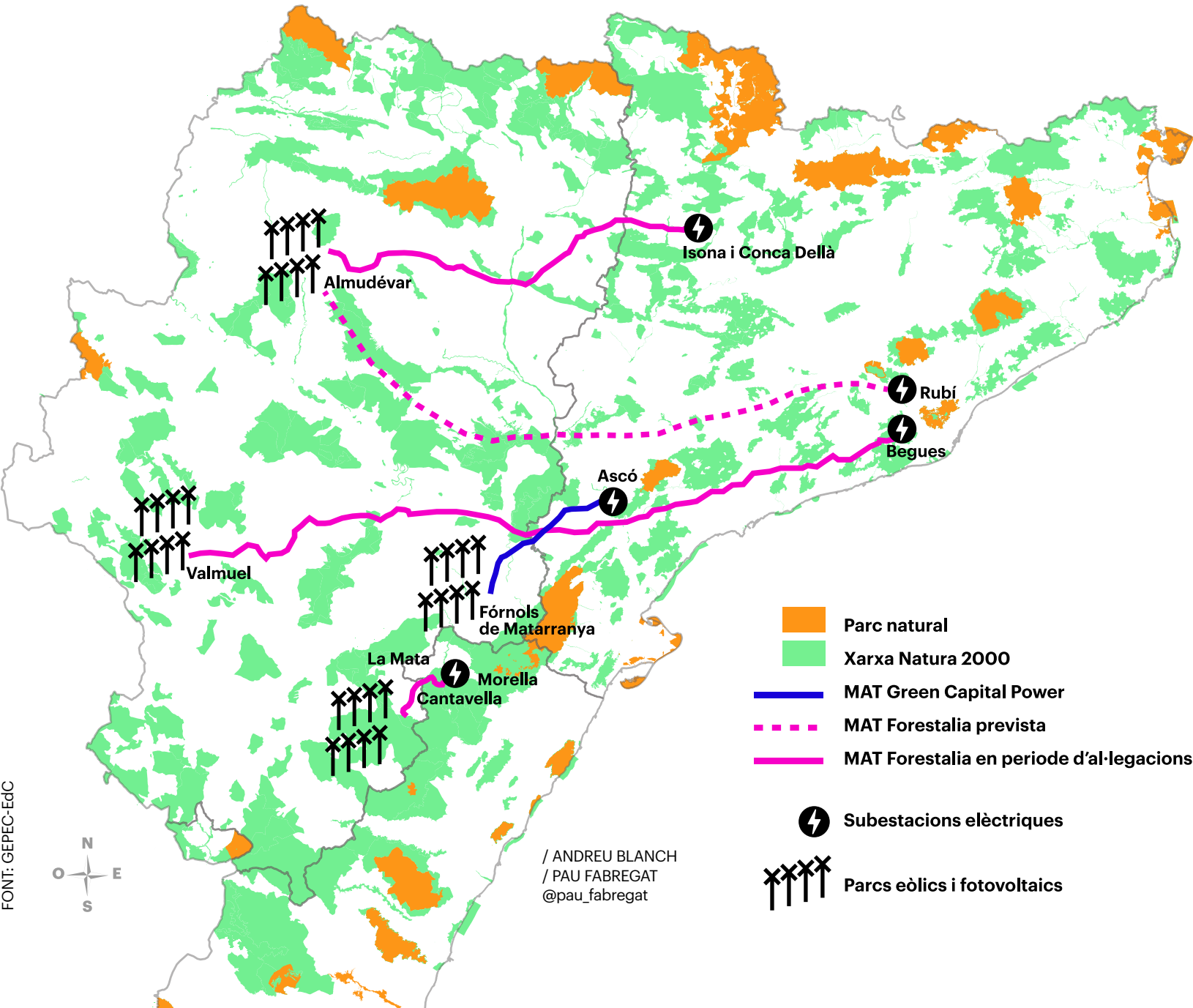
Des de Gepec-Ecologistes de Catalunya, entitat que ha estudiat a fons les diferents MAT projectades i ha presentat al·legacions, volen fer un toc d'atenció sobre el rerefons de l'actual transició a les energies renovables. "El nivell de consum d'energia és excessivament alt. Nosaltres apostem pel decreixement; fer un trànsit cap a les renovables pensant que mantindrem o augmentarem el consum és físicament impossible perquè el planeta té uns límits", diu Maria Cervera, tècnica de defensa ambiental de l'entitat.

Quim Guasch, també tècnic de defensa ambiental de Gepec-EdC, valora la mobilització i la necessària transparència informativa d'ajuntaments, consells comarcals i Generalitat de Catalunya. "Vam elaborar unes al·legacions tipus perquè les persones afectades directament o indirectament per la MAT poguessin presentar-les a les administracions competents i en total unes 600 persones van omplir els formularis. És una mostra més de com el territori un cop s'assabenta i té informació es mou i s'articula una resposta", rebla.

La MAT de Tarragona arribaria fins a la subestació de Begues, on ja conflueixen nombroses línies elèctriques a tocar dels habitatges.
/ ADRIANA PIMENTEL
@Adriana_Pimente

Les cicatrius dels traçats de la MAT

UNA TRANSICIÓ A LES RENOVABLES A MIDA DE L'OLIGOPOLI

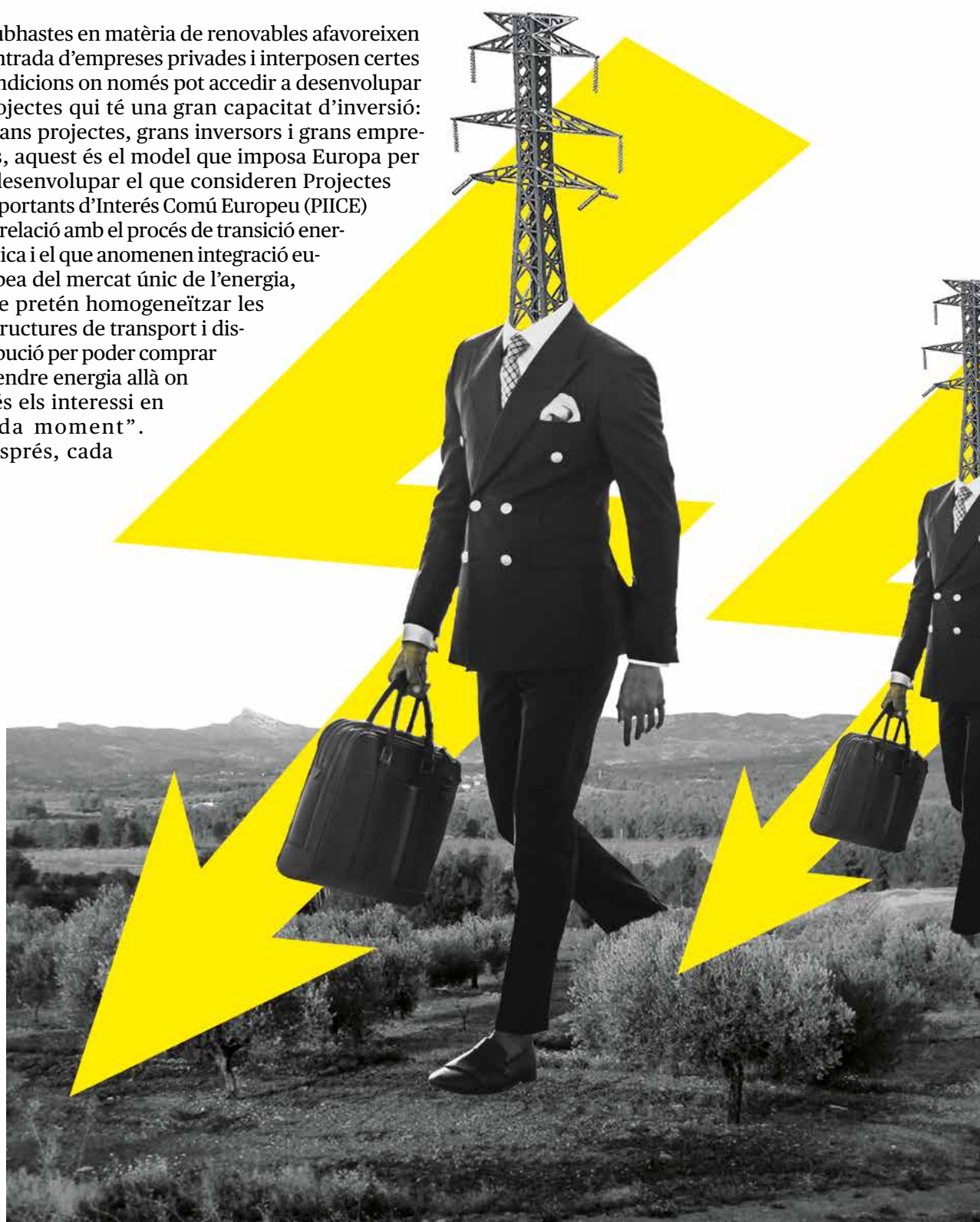
La legislació vigent i la manca de planificació dels governs està fent que empreses privades i grups d'inversió lideren les actuacions en matèria de transició energètica

Vicent Almela | @La_Directa

Fins a un 10% del territori de la circumscripció de Terol passaria a estar ocupat per parcs eòlics i fotovoltaics i línies d'alta tensió en cas d'executar-se els 104 projectes que avui dia es troben en tramitació al Ministeri per a la Transició Ecològica del govern espanyol, òrgan competent per declarar la seua utilitat pública i aprovar-ne la construcció. Aquesta allau de projectes, que des de l'agrupació Teruel Existe s'ha denunciat en diverses ocasions al Congrés dels Diputats com un nou model de colonialisme energètic cap al món rural i les zones més despoblades, ha suposat en els darrers mesos la presentació de nombroses al·legacions per intentar aturar-los, tant des dels municipis afectats com des de particulars, per mitjà de la Plataforma a Favor de los Paisajes de Teruel o la Plataforma No a la MAT Comarques de Castelló. L'empresa Forestalia n'és una de les principals responsables, i a banda de la construcció de 22 macroparcs a la zona del Maestrat aragonés, ara també pretén encarregar-se de la construcció de les línies de molt alta tensió Valmuel-Begues, Cantavella-Morella, Almudévar-Isona i Almudévar-Rubí que tindrien traçats de fins a 300 quilòmetres al llarg d'Aragó i Catalunya. Segons l'argumentari de Forestalia es tractaria també d'una línia d'evacuació dels parcs eòlics, i no d'una línia de transport i distribució d'energia que segons la legislació vigent li correspondria executar a l'empresa Red Eléctrica de España.

“És el primer cop que veiem com una empresa privada planteja aquest tipus de macroprojecte de transport d'energia a tants quilòmetres de distància”, explica Alfons Pérez -enginyer i investigador de l'Observatori del Deute en la Globalització (ODG)- que, segons detalla, fins ara s'havien limitat a la construcció de petites línies entre els parcs eòlics i fotovoltaics i les subestacions elèctriques més properes. “En el moment que aquesta línia es connecti a la xarxa elèctrica passarà a ser gestionada per l'operador energètic de cada comunitat autònoma i, per tant, el negoci de Forestalia, igual que els macroparcs eòlics, està en la construcció i no en la gestió”. Segons relata Pérez, tant a Europa com a l'Estat espanyol, les actuals legislacions

i subhastes en matèria de renovables afavoreixen l'entrada d'empreses privades i interposen certes condicions on només pot accedir a desenvolupar projectes qui té una gran capacitat d'inversió: “Grans projectes, grans inversors i grans empreses, aquest és el model que imposa Europa per a desenvolupar el que consideren Projectes Importants d'Interés Comú Europeu (PIICE) en relació amb el procés de transició energètica i el que anomenen integració europea del mercat únic de l'energia, que pretén homogeneïtzar les estructures de transport i distribució per poder comprar i vendre energia allà on més els interessi en cada moment”. Després, cada

estat membre, en l'àmbit legislatiu, interposa unes condicions més o menys restrictives, i això fa que les empreses i els grups d'inversió "focalitzin on invertir per obtenir beneficis de forma senzilla". A l'Estat espanyol se'ls dona llum verda per fer aquestes inversions, i per tant "venen aquí a fer negoci", conclou.

Sergi Saladié, doctor en geografia per la Universitat Rovira i Virgili, coincideix en aquesta mirada i considera que l'absència de polítiques públiques ben debatudes i consensuades en matèria energètica també ha afavorit aquesta situació: "No existeix un model públic a

escala de planificació ni de regulació i, per tant, són les empreses les encarregades de decidir segons els seus interessos i condicionar els poders públics a seguir la seva estratègia". L'any 2017, el Parlament de Catalunya aprovava la Llei del canvi climàtic, i es comprometia que la transició energètica a Catalunya estigués ben planificada i fos descentralitzada, però segons Saladié, això no s'ha acabat concretant en cap planificació ni pla territorial, com demostra "l'esclat desmesurat i desproporcionat" de projectes de renovables i línies d'alta tensió a les comarques de la Terra Alta, la Ribera d'Ebre, el Segrià, la Segarra i les Garrigues. "Són les empreses les que decideixen la planificació de la producció energètica segons el preu del sol i valorant l'oposició social que puguin tenir del veïnat en cadascun dels municipis on volen col·locar els parcs. Des del punt de vista socioeconòmic, aquests projectes no suposen cap progrés pel territori i tenen un gran impacte paisatgístic i sobre el medi natural on es desenvolupen, i les estadístiques demogràfiques demostren que tampoc han servit per revertir el despoblament tal com prometien les empreses promotores en un principi", assevera.

Tant Pérez com Saladié coincideixen amb el fet que s'haurien de limitar i regular aquests grans projectes a escala legislativa i posar impediments i dificultats a les empreses i als fons d'inversió per fer negoci en aquest sector. "Hi ha països com Alemanya on el 50 % de la producció d'energies renovables està en mans de la ciutadania a través de xarxes d'autoproducció i consum, i això és perquè des de l'Estat s'ha afavorit i apostat per la viabilitat econòmica d'aquest model descentralitzat i de petits projectes. Per què no podem caminar cap a aquest model?", es pregunta Saladié.

Nuri Palmada, enginyera industrial i una de les sòcies fundadores de la cooperativa Som Energia coneix bé les dificultats de desenvolupar petits projectes d'autoconsum local: "Les regles del joc no penalitzen, per exemple, el malbaratament

"Les regles del joc no penalitzen el malbaratament d'energia, recursos i matèries primeres", critica Nuri Palmada de Som Energia

Per contra, les comunitats energètiques locals tenen limitacions d'àmbit territorial que en dificulten la implementació

energètic, recursos i matèries primeres que suposa transportar energia a centenars de quilòmetres dels llocs de producció, però sí que limiten la possibilitat d'adhesió de consumidors a petites plantes de producció en un radi de 500 metres", quan, en altres països, com l'Estat francès, el radi s'amplia fins als vint quilòmetres. Segons Palmada, un altre problema és el de la tramitació de projectes per mitjà de les autonomies -que són les encarregades de regular els projectes de menys de 50 MW-, i explica que des de Som Energia fa més de tres anys que intenten tramitar un projecte petit de 2,7 MW i el govern català els hi està posant moltes dificultats. "Són molts factors, tant legislatius i burocràtics com en la capacitat econòmica, els que dificulten la proliferació d'un model de producció i consum energètic local descentralitzat i a petita escala, i si no volem que continuï depenent de les grans empreses, s'han de canviar les regles del joc de dalt a baix".

Un planeta finit

Un altre factor que serà fonamental en la viabilitat d'aquest macromodel centralitzat de producció i de transport d'energia a grans distàncies és el de l'escassetat de les matèries primeres necessàries per al desenvolupament de les renovables a gran escala -minerals com el cobalt, el liti, l'acer o el coure- i la conseqüent pujada de preus d'aquestes en els darrers mesos. Segons alerta Pérez de l'ODG, no podem pretendre fer una transició energètica consumint el mateix que en l'actualitat: "Al planeta no hi queden prou matèries primeres per a fer aquesta transició de les energies fòssils a les renovables que ens venen les empreses i voler consumir el mateix que en l'actualitat, no té cap sentit". Així, segons adverteixen les tres expertes, la solució passaria per una transformació radical del model actual a un altre que reforci el decreixement en el consum energètic, l'autoconsum i la proliferació de comunitats energètiques locals. ●

"És el primer cop que una empresa privada planteja aquest tipus de macroprojecte de transport d'energia", explica Alfons Pérez

"No existeix un model públic a escala de planificació ni de regulació, les empreses decideixen", diu Sergi Saladié

LA SOLAR FOTOVOLTAICA, LA VIA RÀPIDA DE L'AUTOCONSUM

Ajuntaments, ciutadans, cooperatives, associacions i empreses impulsen projectes d'autoconsum arreu, tant als pobles com a les ciutats, sobretot amb energia solar i molt sovint de caràcter comunitari

Miquel Andreu | @lotigre

Des de l'any 2019 cap aquí, l'autoconsum, és a dir, la generació d'electricitat directament allà on es consumeix, viu una autèntica revolució arreu dels Països Catalans, enlairada per un marc normatiu més favorable. Aquest moviment sovint queda ocult davall el pes del gran capital, que associa l'oposició als seus grans projectes amb un suposat rebuig genèric a les energies renovables, cosa que les xifres demostren. Només a Catalunya, el nombre d'instal·lacions d'autoconsum és avui dotze vegades més gran que fa tres anys i la potència instal·lada s'ha multiplicat per cinc. Ens referim en tot moment a energia solar fotovoltaica, que és la tecnologia per on avui avança principalment l'autoconsum, tant per la disminució de costos de l'última dècada com per la seva gran adaptabilitat; a diferència de l'energia eòlica o la hidràulica, la solar fotovoltaica és molt modulable i escalable, es pot posar a quasi tot arreu i permet capgirar els hàbits forçosos a què obliga l'actual preu de la llum, gastant la pròpia electricitat a les hores diürnes i comprant la resta al vespre o a la nit, quan és menys cara.

Precisament per aquesta adaptabilitat, l'expansió solar fotovoltaica s'està donant en múltiples escenaris a la vegada, tant a escala territorial com de perfil dels promotors, i hi trobem implicats ajuntaments, cooperatives, empreses, associacions i ciutadans individuals, a les ciutats i als pobles, a unes parts del país i a unes altres, en sòl rústic i en sòl urbà. En nombre d'instal·lacions, evidentment, on més quantitat se'n posa és a les ciutats grans. Encapçala el rànquing català Sant Cugat del Vallès, seguit de Barcelona i Terrassa, i si parlem de potència instal·lada, als primers llocs també hi trobem poblacions com Gurb (2.700 hab.), Sallent (6.700 hab.) o Vic (47.600 hab.). A Sallent, per exemple, s'ha instal·lat la planta fotovoltaica sobre coberta industrial més gran de Catalunya, l'energia de la qual es destinarà íntegrament a l'autoconsum de l'empresa.

D'exemples en el món de la indústria, en trobem cada vegada més. Aquest estiu es donava a conèixer el projecte d'un grup d'empresaris de Sant Lluís, a Menorca, per crear una cooperativa d'autoconsum al polígon de la localitat, on hi ha 29 empreses. Seria la primera d'aquest tipus a les Illes. Els impulsors calculen que si es posen totes les plaques que el polígon pot acollir en cobertes, s'assoliria l'autosuficiència energètica. Mentre es feien aquests primers passos a Menorca, a Gandia (la Safor) es constituïa una comunitat energètica al polígon Alcodar, que aplega més de 200 empreses. Amb una potència de 8,8 MW, és el projecte més gran d'aquestes característiques que hi ha avui a l'Estat. Compten amb l'assessorament de la coo-

perativa valenciana Sapiens Energia, dedicada a promoure comunitats energètiques locals.

Una de les comunitats pioneres també es troba al País Valencià. A Crevillent (el Baix Vinalopó), 28.000 habitants, l'Ajuntament va firmar a finals del 2019 un acord amb la veterana Enercoop, segons el qual el consistori cedeix espais d'edificis municipals per posar-hi plaques, generar i distribuir electricitat per als consumidors de la ciutat. Avui, quasi tots els crevillentins s'abasteixen de l'energia d'Enercoop -que, val a dir, també té parcs solars en sòl rústic d'una extensió considerable-. Si anem cap al nord del País Valencià, al Maestrat històric, aquest estiu es firmava un conveni entre l'Ajuntament d'Atzeneta del Maestrat (1.300 hab.) i la cooperativa agrícola per posar plaques solars en règim d'autoconsum compartit sobre cobertes d'edificis municipals i cooperatius.

El camp també fa els deures

Un dels sectors que ha aixecat més la veu en oposició als macroprojectes de renovables i que sovint ha sigut titllat de *nimby* pels lobbies energètics és l'agrari. Pagesos, cooperatives, organitzacions agràries o denominacions d'origen del vi i de l'oli, entre altres, veuen com una amenaça l'aterratge de grans instal·lacions, no només per l'impacte paisatgístic sinó també per la pressió que exerceixen en el preu del sòl, que s'encareix per sobre del mercat habitual, i per l'ocupació de terrenys on hi ha xarxes de reg en actiu o en projecte que han requerit inversions importants, tant pels propietaris com amb diners públics. El 10 d'octubre, Unió de pagesos (UP) es va sumar a la marxa lenta que va tenir lloc entre Artesa de Segre (la Noguera) i Tremp (el Pallars Jussà), convocada per Salvem lo Pallars i Stop Autopista Elèctrica per visibilitzar el rebuig a la línia de molt alta tensió procedent d'Osca que projecta l'empresa Forestalia. Igualment, UP ha presentat al·legacions a la MAT que travessa la Terra Alta fins a la nuclear d'Ascó i a la que

Al rànquing català per nombre d'instal·lacions i potència hi trobem Sant Cugat del Vallès, Barcelona i Terrassa, així com Gurb, Sallent i Vic

Un polígon de Sant Lluís (Menorca) vol aconseguir l'autosuficiència elèctrica posant plaques solars a les cobertes industrials

Instal·lació
d'autoconsum
compartit al
municipi de
Llardecans
(el Segrià)
/ AJUNTAMENT DE
LLARDECANS

Planta solar
impulsada per
la Comunitat de
Regants Segrià
Sud a Maials
(les Garrigues) .
/ MIQUEL ANDREU
@lotigre

creua les Terres de l'Ebre i el Camp de Tarragona fins al Baix Llobregat. El sindicat defensa un model d'implantació de les renovables "distribuït al territori, amb instal·lacions de petita dimensió i amb implicació de la ciutadania".

A la Terra Alta, a la Fatarella (960 hab.), la cooperativa agrícola Sant Isidre té la intenció d'arreglar-se, també, per l'autoconsum. Fa dos mesos que tenen en funcionament unes plaques solars al sostre per reduir la despesa de la llum de l'entitat i ara, amb més plaques i la fórmula de l'autoconsum compartit, volen fer el mateix per les seixanta sòcies que són. Al final, la intenció és acabar d'omplir les cobertes i obrir el model a tot el poble.

La Comunitat de Regants Garrigues Sud, 25 quilòmetres més amunt, que agrupa 1.200 pagesos de tretze municipis, vol fer dues plantes solars per alimentar el bombament d'aigua, que és la principal despesa de la comunitat. És un projecte ambiciós, d'una inversió de 2,5 milions d'euros, i aquest octubre ha sortit a informació pública una de les dues plantes. L'objectiu és reproduir el bon funcionament de la que ja hi ha a la comunitat de regants veïna, la Segrià Sud, que té 600 sòcies. Aquella és, ara per ara, l'estació de bombament solar més gran de Catalunya. L'opció de cobrir canals, que de tant en tant apareix al debat públic, de mo-

Aquest setembre es va constituir Batec, una cooperativa que impulsarà una comunitat energètica al barri de la Bordeta de Barcelona

ment no es preveu ni al canal Segarra-Garrigues ni als Canals d'Urgell. Al Segarra-Garrigues s'estudia, això sí, posar plaques flotants a les basses de reg, la més gran de les quals és com un camp de futbol.

Fer el salt d'escala

Són molts els ajuntaments que impulsen instal·lacions d'autoconsum compartit amb les quals subministrar escoles, poliesportius, consultoris mèdics, fins i tot punts de recàrrega de vehicles elèctrics. L'acotament, per normativa, d'un radi de 500 metres fa que això es doni, sobretot, en municipis petits, però també hi ha qui es planteja aplicar una lògica comunitària a la gran ciutat, que

superi tant la instal·lació individual com l'àmbit estrictament públic. És el cas de Batec, una cooperativa de cooperatives de serveis d'enginyeria i arquitectura constituïda aquest setembre a Barcelona amb la idea d'abordar projectes de més complexitat i en un espai densament poblat, que impliquin no només les llars i usos domèstics, sinó també comerç i equipaments. Un dels primers projectes és al barri de la Bordeta, i el seu objectiu és generar models reproduïbles arreu. D'altra banda, un estudi de la Universitat Politècnica de València presentat enguany analitza el potencial energètic de la segona ciutat més gran dels Països Catalans -on ja hi ha alguna pedania amb comunitat energètica- i conclou que amb plaques a les teulades es podria generar el 99 % de la demanda elèctrica residencial i el 37 % de la total; això sí, establint també models col·lectius que compensin edificis amb excés de demanda i, per tant, viables econòmicament, i edificis amb dèficit.

Tot aquest moviment, tot aquest formigueig d'iniciatives simultànies, contradiu la suposada paràlisi de què parlen els lobbies. El protagonitzen actors locals i és molt recent -amb una pandèmia entremig-, i no necessita construir línies d'alta tensió ni ocupar grans extensions de territori, sinó temps, normativa favorable i visibilització. ●

ORGANITZA
Servei d'Emprenedoria
i Economia Social

7a edició
Novembre 2021

#TerrassaCooperativa

**La Terrassa
Cooperativa
és transformadora**

**Economia més justa,
posem la vida al centre**

Consulta el programa a:
www.terrassacooperativa.cat

Antonio Turiel,

físic i divulgador científic

“Repartir la riquesa i l’energia pel territori acaba amb la concentració de poder”

Text: Guille Larios | @La Directa
Fotografia: Freddy Davies | @fredauri

Aconseguiu concertar un dia per trucar-nos, però acabem fent l’entrevista en dues sessions. “Ho sento, vaig de bòlit, hi ha periodistes trucant-me a totes hores, faig dues o tres entrevistes diàries. El tema interessa cada cop més”, es disculpa. L’interès és inevitable quan la crisi ecològica global s’evidencia cada vegada més i de més a prop. Ja fa anys, però, que Antonio Turiel, professor, físic i investigador del Consell Superior d’Investigacions Científiques (CSIC), es dedica a la divulgació i a alertar de la situació de col·lapse a la que hem arribat. Els temes que tracta, com l’esgotament de les formes d’energia convencionals, l’escassetat de combustibles fòssils i els seus impactes o el decreixement forçat, prenen ara més sentit que mai.

El col·lapse ja és aquí, però actuem com si no ens importés. Quan començarà a notar-se de forma generalitzada?

Ens trobem immersos en una tendència prou dolenta. L’escassetat de combustibles afecta de retruc materials com els plàstics, els metalls o el formigó. Hem arribat a l’escassetat de gas a Europa, i a països com la Xina o l’Índia no tenen prou carbó per produir electricitat. Hi ha problemes per extreure coure i fabricar plàstic; per tant, començarà a escassejar el cable. Aviat pot haver-hi talls de subministrament de gas. Moltes empreses estan aturant la seva producció per l’encariment del gas natural i també n’hi ha moltes que estan en situació de fallida, ja que consumeixen intensivament electricitat, com les metal·lúrgiques i de transformació. Mentrestant, es pot anar tirant d’estocs, però això té un límit, amb problemes greus d’abastiment associats. El problema ja és aquí, i si no hi ha un canvi radical, amb una aposta ferma i decidida, tindrem dificultats serioses entre aquest hivern i la primavera. Encara podem esmoreir els efectes, però s’ha d’actuar ja.

Com impacta la crisi energètica sobre els recursos necessaris per a la producció agrícola i els aliments?

El gas natural també té usos químics, entre ells, fer fertilitzants nitrogenats. Es tracta d’un procés químic provinent de la revolució verda. A la natura, totes les plantes necessiten nitrogen, potassi i fòsfor en proporcions diferents. Sense fertilitzants nitrogenats les plantes no arriben al ritme de creixement desitjat i algunes necessiten anys en lloc de setmanes o mesos. D’altres creixen fins a la meitat o la quantitat de collita es veu afectada, el que suposa una caiguda de la producció del 50%. Nosaltres hem accelerat els cicles de la natura amb nutrients, hem premut l’accelerador, i ara, com el gas natural s’ha encarat tant, moltes

plantes de producció de fertilitzants han tancat. Al Regne Unit n’han tancat dues pels alts costos, i a Europa dues o tres plantes més. A més, la Xina ha deixat d’exportar-ne: els que ja ha produït se’ls quedarà. L’escassetat de fertilitzants, que són necessaris per a tota mena de conreus, afectarà directament els cultius d’aquesta primavera.

Davant la crisi i el pic petrolier, les grans empreses del combustible fòssil han renunciat definitivament a incrementar l’extracció?

No exactament. Les petrolieres es guien per resultats. Ni l’extractivisme ni el negoci del petroli són rendibles en aquest moment. Per això, empreses com Repsol s’han llençat a la compra de centrals hidroelèctriques. Això incideix en una caiguda de projectes: cau tota l’activitat de petroli, gas, urani, coure i ferro per falta d’energia i per la caiguda de la demanda i l’increment de costos d’explotació. Però la caiguda de la inversió per buscar i explotar jaciments de petroli ja es nota des de l’any 2014. Els preus són molt elevats, els jaciments estan exhaurits o envellint i no és rendible per a les petrolieres, que perden diners en la seva explotació. Això passa perquè de jaciments bons, hi ha pocs i, per tant, la resta del cru, que és de baixa qualitat, cal refinar-lo molt i això és molt costós. Es tracta d’un cicle acumulat. Des de l’any 2014, les inversions de les petrolieres han caigut un 60% a tot el món.

En pocs anys, hem digitalitzat el món. Com afectarà l’escassetat en la producció i en el consum diari de tecnologia, telèfons intel·ligents o ordinadors?

En un primer estadi, tindrà una afectació directa, perquè els centres de dades requereixen molta electricitat i per l’encariment general de l’energia, que afectarà la fabricació i el transport de xips i microxips. En un segon moment, l’escassetat de materials i compostos químics afectarà la

producció de tecnologies. En un tercer, hi haurà un descens de l'activitat, perquè la digitalització s'aturarà o començarà a anar en marxa inversa. Personalment, jo posaria el món hiperdigitalitzat en quarantena. L'escassetat de xips i ordinadors anirà en augment i els costos submergits d'aquesta producció començaran a emergir. Es tracta d'una tecnologia molt sofisticada en un món en què els recursos seran escassos. A més, tot el que es construeix en l'àmbit digital té temps de vida molt curts i s'ha de restablir contínuament. La digitalització té una base material molt forta, que ara entra en situació de perill. La contracció d'internet és un fet inevitable. El meu pronòstic és que internet farà una baixada brutal en els pròxims deu anys.

Sovint, hi ha molta anàlisi i poques receptes en els discursos que parlen del 'col·lapse'; dis-topia i espectacularitat que, en el fons, es tradueixen en nihilisme, atordiment i paràlisi.

Les persones que hi ha als comandaments de la societat estan del tot perdudes i no volen ni saben canviar el rumb. Volen aprofitar-se de la ingenuïtat i que la gent se senti conforme, apel·lant al reciclatge i a petits gestos individuals en lloc de dir que cal empoderar-se. Tot indica que arribem al límit, a tots els topalls que està trobant el capitalisme, i a un problema ambiental i de recursos que afecta la diversitat, l'aigua, les espècies... Tenim una veritable crisi energètica i això causa descontentament, paràlisi i hostilitat entre la pobla-

ció. Això es combina amb el fet que la majoria de la gent està convençuda que no s'hi pot fer res. Creuen que la fi del capitalisme serà la fi del món, perquè només han viscut aquest model i no tenen perspectiva històrica. L'hegemonia del discurs capitalista ocupa tots els espais del pensament, fins al punt que la gent ni tan sols imagina una alternativa. La gent es desespera, es torna nihilista. Cal fer pedagogia, explicar que això és un pas més en la història per la superació d'aquest sistema, que només té 150 anys. Hi ha energies menys impactants i amb més rendiment que no requereixen materials escassos, amb les que podem viure molt bé i assolir nivells de benestar similars als actuals. Però el que no podem és aconseguir una escala de producció i consum com l'actual. Quan intentes obrir aquest debat se't tiren a sobre. No interessa.

A què ho atribueixes?

És una visió que va molt lligada a aspectes ideològics de la persona i hi ha gent que està molt ficada en l'economia capitalista i hi té interessos directes. Els fa ràbia que hi hagi veus incòmodes i discrepants que critiquem el seu model i diem que no es podrà dur a terme. El seu somni daurat és un malson, però encara no se n'han adonat. El que està passant és que el poder econòmic vol tenir una continuïtat en el sistema capitalista que vindrà, substituint els combustibles fòssils per energies renovables. Intenta fossilitzar les energies renovables, és a dir, tenir molta energia concentrada en molt poc volum, tal com funciona el petroli. I és una idea errònia, perquè la renovable és diferent, arriba dispersa des de tot el territori i és molt difícil concentrar-la. Aquí és quan hi haurà pèrdues per a ells, perquè en el fons estem parlant de models de gestió diferents, d'una estructura econòmica i social del capitalisme que es veurà afectada. Repartir la riquesa i l'energia pel territori canvia el model actual, s'acaba amb la concentració de poder. Per això aquesta gent no vol aquest canvi, no vol redistribuir, no vol una sobirania productiva energètica. Un discurs tècnic acaba sent revolucionari.

La tecnolatria, el capitalisme verd o el pla occidental *Green New Deal* formen part d'aquesta protecció psicològica?

Hem posat el sistema tecnocientífic al mateix nivell on abans col·locàvem les religions: "Tenim un problema i vindrà un déu que ens salvarà". Ens volen fer creure que aquesta substitució energètica serà a costa de més tecnologia i això és una mirada infantil, la ciència no funciona així, no és una cosa que vindrà a solucionar-nos res. És només una eina que no té troballes casals, ja que necessita temps contemplatius. A més, els poders plantegen ara un model que és independent de combustibles fòssils i de materials escassos, quan la realitat és que tot el sistema actual en depèn i que sense ells no podem instal·lar aquests sistemes renovables ni substituir-los. Tal com jo ho veig, avancem cap a un món distòpic, cap a l'existència d'una o algunes illes o regions industrialitzades, reductes molt petits, i la resta de territoris estaran sumits en una indigència per produir recursos per abastir aquesta illa. Un format de metròpolis alimentades per colònies energètiques.

De fet, les autopistes elèctriques, les línies de molt alta tensió (MAT), no representen ja aquest concepte de colònia energètica?

Fa deu anys hi havia una obsessió per transportar energia a escala continental. La idea era: "Omplim tot el continent europeu de parcs eòlics i plaques fotovoltaïques i fem grans autopistes per la transmissió de l'electricitat". Així volien solucionar el problema de la intermitència que tenen les renovables i garantir-se més seguretat de subministrament. Però hi ha un problema fonamental que els tècnics ja van advertir i que té a veure amb l'estabilitat de la xarxa. La gent pensa que l'electricitat és un fluid, com l'aigua, però és més aviat una onada, va i ve, oscil·la cinquanta cops per segon. És el que anomenem corrent altern, el tipus que fem servir i al qual hem adaptat tot el nostre sistema d'instal·lacions. El problema de l'oscil·lació és que quan poses sistemes de producció a la xarxa han d'entrar tots sincronitzats, pujant i baixant alhora. Si no, hi ha pics de potència molt elevats, sobreacumulació energètica, i això pot volatilitzar subestacions o cables d'alta tensió. Quan poses un munt de sistemes dispersos distribuïts en un territori, cada cop costa més mantenir la sincronia i l'estabilitat. Com més distancia, més difícil. L'ideal és que hi hagi vint quilòmetres entre la generació i el consum d'aquesta electricitat, però ara hi ha uns 500 de mitjana. Per això no ens podem treure de sobre les centrals de gas de cycle combinat: serveixen per estabilitzar la xarxa perquè es poden regular.

Per què es continua apostant per aquest model a territoris com el País Valencià?

La idea de les grans autopistes elèctriques és una elucubració mental d'economistes de despatx. El model és inviable. El que queda avui dia de tots aquells megaprojectes són subprojectes, sobretot branques per distribucions. Hi ha molta complexitat tècnica, però s'ha volgut mostrar com si fos una cosa senzilla i seguim improvisant. Per això, ara giren cap a l'hidrogen i el venen com el futur, tot i que té moltes pèrdues en el procés de transformació, prop del 90 %, i encara més si l'utilitzes per a motors. Per mantenir el seu nivell de consum actual, Europa haurà d'importar hidrogen d'altres zones del món, perquè no pot autoabastir-se. Hi ha un model de colonialisme energètic, i països com Alemanya ja s'estan posicionant. Per exemple, al complex hidroelèctric Inga, al riu Congo, volen muntar una planta per produir hidrogen verd per portar a Europa. El negoci que vindrà serà produir energia per Alemanya, en forma d'hidrogen, o transformar la nostra energia excedentària en hidrogen i posar-la al mercat.

Pots parlar-nos d'experiències inspiradores?

N'hi ha moltes i cada cop en surten més que tenen en compte la situació energètica i climàtica. Una iniciativa interessant és la xarxa de transició, que crea producció, resiliència i moneda local, que afavoreixen la circulació de béns de proximitat. D'altres organitzacions, com les ecoviles o algunes comunitats, són projectes en la bona direcció. Però s'ha de tenir en compte que tot i que quan crees una comunitat comences amb molta il·lusió, amb el temps intervenen també les relacions humanes. Compartir un ideal no és suficient. Tots aquests projectes tenen

“ ”

Moltes empreses estan aturant la seva producció per l'encariment del gas natural

Ens volen fer creure que la substitució energètica serà a costa de més tecnologia i això és infantil

“ ”

Tenim una veritable crisi energètica i això causa descontentament, paràlisi i hostilitat

Hem de lluitar contra la imposició de certs models que poden derivar en propostes de tall ecofeixista

una vocació gradualista, agafaran més pes a mesura que les coses es vagin aguditzant.

Com podem enfrontar-nos al col·lapse d'una manera menys traumàtica? Iniciatives col·lectives, com les comunitats energètiques o la mancomunació de recursos, poden ser una alternativa eficient?

És que no hi ha una altra alternativa. Hi haurà un decreixement perquè estem apostant per models fossilistes, però aquests models fracassaran per raons físiques, per la dependència del petroli i de materials escassos. És insostenible i inviable. Si l'espècie humana sobreviu, de manera forçosa haurem de crear comunitats que gestionin tots els recursos en l'àmbit local. Això vindrà forçat pels esdeveniments. Si ho pilotes i ho fas de manera organitzada, pots fer un aterratge controlat, però si no, sobrevindrà el caos.

Podem trobar-nos que les societats postcapitalistes siguin de tall ecofeixista?

Veient-ho amb perspectiva històrica, al que tendim amb més facilitat és cap a un sistema ecofeixista. Les mesures actuals de lluita contra el canvi climàtic ja estan augmentant la desposseïció i la restricció de drets. Però el que passarà després depèn en gran part del que fem ara. Depèn de la pedagogia, perquè la majoria de la població no entén el que estem vivint. Hem de fer difusió i sobretot iniciatives i projectes en aquesta direcció. I hem de lluitar contra la imposició de certs models de l'estat bastats en la seguretat o la renúncia de llibertats que poden derivar en propostes de tall ecofeixista. També cal tenir en compte que tot tendirà a ser més local, les estructures dels estats també, i això afavorirà iniciatives locals o per barris. El millor és treballar localment, perquè des d'allà es pugui produir un canvi. ●

contrast

La introducció de les pedagogies no directives pot ser un perill per a

Cuidar el desenvolupament individual, contribuir a l'emancipació social

Valeria Giacomoni | @enciclopedic

Historiadora i membre de l'Ateneu Enciclopèdic Popular

La difusió de mètodes educatius que qüestionin el model dominant crec que sempre és una cosa positiva perquè estimula el pensament crític. No es tracta de fer propaganda d'un model educatiu o un altre, sinó de fer-se preguntes sobre el que es fa i com es fa.

El sistema escolar públic va néixer a finals de segle XIX per, entre d'altres, reforçar els estats nacionals i crear bons ciutadans (a França, ja a principis de segle passat es qüestionava la substitució del credo religiós per la fidelitat a l'estat). Els corrents d'Escola Nova dels anys vint i dels anys trenta, en canvi, posen l'infant al centre del procés educatiu: les pedagogies de Montessori, Freinet o d'altres afavoreixen el desenvolupament físic i psíquic de l'individu. En aquests corrents se situa també la revolució educativa que durant la Guerra Civil van dur a terme els anarquistes, convençuts que a través de l'emancipació de tots els individus seria possible transformar la societat.

Així que, d'una banda, es parla de crear ciutadans obedients, de l'altra, de tenir cura del desenvolupament individual de les persones fins a arribar a la idea de transformar la societat per mitjà de l'educació. I fa gairebé un segle que a l'escola pública sempre s'ha optat pel primer.

En els últims anys, a Barcelona alguns projectes alternatius privats, nascuts arran de la manca de places públiques, després s'han reconegut fins al punt que es van aplicar els seus mètodes en escoles públiques de nova creació (en barris amb augment de població). L'èxit ha estat tal que cada vegada més escoles treballen per projectes, però tampoc és possible canviar o formar tot el professorat de cop. Per a les pedagogies no directives (organització per espais, llibertat de moviment, etc.) es necessita un canvi de mirada i unes competències específiques d'observació i flexibilitat. *No directiu* no vol dir que no s'intervingui de cap manera: per exemple, com s'organitza l'espai ja és una proposta. Intentar seguir les aptituds de nens i nenes no vol dir que als i les de família rica se'ls proposi piano i s'ensenyi a llegir

només a qui mostri interès per la lectura. *Seguir les aptituds* significa valorar que tots i totes som diferents i aconseguir que tots i totes adquireixin les mateixes competències al seu ritme. L'ajuda mútua, el treball en grup i els moments de reflexió són eines que permeten a nens i nenes créixer amb experiències de vida. Crec que cal defugir dels sectarismes i no seguir cap model a peu de la lletra: hi ha un segle de propostes i en cada projecte es poden aprofitar diferents recursos.

Sens dubte, les pedagogies no directives avui en dia estan de moda, ja que fins alguns ordes religiosos han adoptat aquests mètodes per ser competitius en el "mercat educatiu". No obstant això, no crec que sigui perillós apropiat-se de mètodes més avançats: el desenvolupament individual apunta a l'autonomia i al pensament crític.

El que, en canvi, em sorprèn és com encara no s'ha recuperat a Catalunya la memòria de la revolució educativa de 1936, en la qual els anarquistes van estendre aquest tipus de pedagogia a totes les escoles públiques, creient fermament que seria l'eina fonamental per millorar la societat. En aquest florir de projectes d'avui dia, en canvi, es busquen referents llunyans, perquè es titlla de política la proposta llibertària. En la societat catalana queden organitzacions horitzontals i antiautoritàries d'educació no formal i crec que no s'ha de tenir por a definir l'elecció de qualsevol mètode educatiu com una elecció política, com a eina que condiciona la nostra relació amb els altres. ●

Les alternatives en l'escola pública per les classes populars?

Neoliberalisme disfressat de progressisme pedagògic

Xavier Díez | @USTECSTEs
Portaveu USTEC-STEs (IAC)

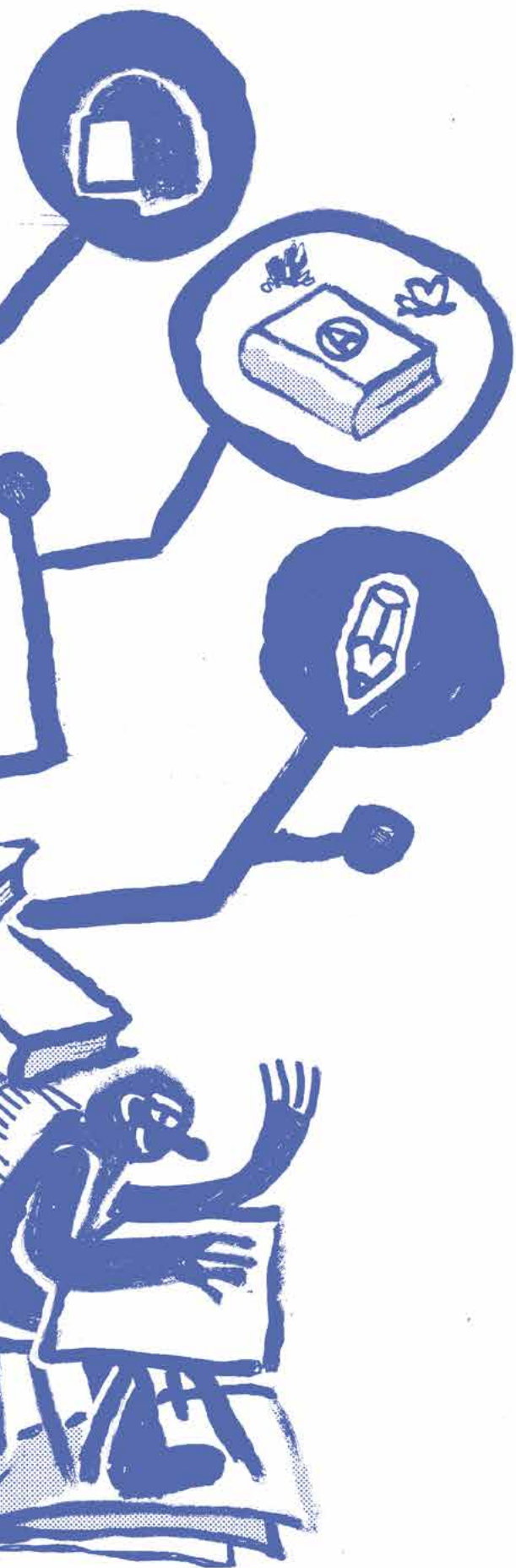
La recent tesi doctoral d'Ani Pérez sobre la relació entre pedagogies aparentment progressistes i neoliberalisme, així com les diverses entrevistes, han sacsejat el món educatiu. Podria semblar un incendi més de Twitter, en què, desaparegut tot debat sobre model d'educació en l'àmbit públic, el malestar s'expressa a les xarxes de manera caòtica i desordenada. Tanmateix, des del rigor i la disciplina que implica el treball acadèmic, les idees d'aquesta investigadora i activista llibertària han evidenciat que la suposada innovació pedagògica, estesa arreu en nom del progressisme, el benestar emocional o la felicitat, no és més que l'enèsim intent de fer servir l'escola com a instrument d'enginyeria social i transmetre els valors neoliberals a la societat.

La tesi de Pérez és clara, diàfana, i sustentada sobre bases reals. Les diverses tècniques i metodologies aparentment innovadores (en realitat, tant el treball per projectes com el mètode Montessori tenen ja més d'un segle) o la recerca d'un ambient que recorda Summerhill o les teories de Steiner, no estan funcionant per reduir les desigualtats, ans al contrari. Que, a més, bona part d'aquest discurs sobre la renovació pedagògica es fonamenta més en l'especulació filosòfica i el xantatge emocional ("Cal perseguir la felicitat dels infants") que en la recerca amb criteris científics o els resultats contrastats. Que, sovint, fins i tot des dels ambients políticament conscienciats o des d'espais com ara l'anarquisme, existeix una confusió important sobre la pedagogia llibertària, que, a la pràctica, pot acabar esdevenint la caricatura dels detractors de l'anarquisme (és a dir, caos i desordre). Finalment, que en la definició del que ha de ser la pedagogia o l'educació hi ha més fe que raó, més il·lusió que visió crítica, més fanatisme que pragmatisme.

Coincideixo amb Pérez que una cosa és la pedagogia llibertària imaginada, i una altra de ben diferent, la real. La imaginada tindria a veure amb aquella caricatura naturalista, rousseauniana, que docents i famílies imaginaven per a una educació

sense normes, ni conflictes, ni traumes. Per contra, quan mirem la lletra petita de l'experiència de les escoles racionalistes, des de Francesc Ferrer i Guàrdia ençà, descobrim un enfocament convencional, potser sense premis ni càstigs, ni una disciplina espartana, encara que sí amb classes magistrals, assignatures més o menys convencionals, classes graduades i un enfocament força tradicional. Això sí, amb pocs dogmes, vocació cooperativa, coeducació de sexes i classes socials i, sobretot, una alta cultura, tant científica com humanística. A les escoles racionalistes es llegia i s'escribia molt. També s'escollava molt. Hi havia llibres de text. I es compartia la creença que l'educació era un espai d'igualació social. Abel Paz, un dels millors historiadors llibertaris, a qui vaig tenir el privilegi de tractar, havia estat alumne de la Farigola del Clot, una de les institucions pedagògiques que avui passaria per una escola tradicional.

La innovació busca, a la pràctica, i en virtut del principi d'autonomia escolar, singularitzar cada centre, a còpia de generar una dura competència a la recerca de famílies amb major capital cultural, com destaquen Christian Laval o Nico Hirtt. La pedagogia emocional, la gestió de les emocions, el pensament positiu, la *happycràcia*, en termes d'Eva Illouz i Edgar Cabanas, no és altra cosa que l'enaltiment de la resignació davant un món capitalista injust i cruel. La competitivitat dins el sistema reforça la segregació (fenomen que no ha parat de créixer en els darrers vint anys). I en un món competitiu tothom sap qui guanya i qui perd. La millor tècnica pedagògica, de solvència contrastada, per reduir desigualtats, es diu "reducció de ràtios", tal com algunes experiències practicades i avaluades durant la dècada de 1990 a algunes escoles públiques nord-americanes (l'experiment STAR, on, amb ràtios de 15, els resultats educatius milloraven una mitjana d'un 28%, i un 40% entre minories racials i alumnes de procedència social desfavorida). Per això, en un món capitalista que s'alimenta de desigualtats i explotació, van ser abandonades de pressa. ●

pàgina oberta

Els animals tenen drets i una nova llei ho contempla

Emma Infante | @GallinetesDsd

Màster en Dret Animal i postgraduada en Antrozoològia

L'avantprojecte de la llei de protecció i drets dels animals és el text legal espanyol sobre els *al·tres animals*, que millor s'adapta a la realitat social contemporània. Reflecteix un treball de fons seriós estenent arreu alguns dels principis de la protecció animal consolidats a algunes comunitats autònomes i a països semblants. A les 65 pàgines es detecta molt de sentit comú. A ulls dels animalistes potser massa sentit comú. Des de l'activisme fa anys que es lluita per plantejaments més ambiciosos, menys reconciliats amb una realitat que es mostra tossuda i heterogènia. Potser la llei es queda curta, però va en la bona direcció i dibuixa una manera de fer i mirar que caldria començar a copiar.

L'enfocament de la nova normativa no és el tradicional de la sanitat, malgrat que afavoreix com mai unes garanties de salut per humans i animals. Tampoc es fonamenta en l'exploació econòmica que veu en els *no humans* màquines inerts o productes. Malgrat les aportacions que més han cridat l'atenció són respecte als gossos i gats cal fer valdre l'esforç que fa per orientar-se cap a la protecció de la biodiversitat i per posar solució a problemes llargament reclamats des de la Unió Europea. Albira doncs un canvi de paradigma abandonant conceptes com *benestar* i *mascotes* per altres més avançats com *drets* i *companyia* o reivindicant per a tots els membres d'una mateixa espècie els mateixos drets. Afegir que l'avantprojecte coincideix amb la reforma del Codi Civil espanyol que defineix els animals com a "éssers sintients" (es recupera una paraula vella però poc usada) i ens allibera de la cruel errada d'identificar-los amb coses.

Una fita de la llei és acabar amb la pena de mort d'animals sans. Milers i milers de gats i gossos són sacrificats sense ser culpables de res i víctimes d'una manca d'escrúpols dels quals els abandonen o d'una manca de recursos perquè els acullin. El sacrifici zero i l'abandonament zero són indicadors de la consciència mo-

ral col·lectiva i d'una gestió tècnica eficient. Fins fa no gaire s'ha considerat normal no fer res per evitar ventrades, acabar amb els nadons de mala manera o repartir-los com si fossin excedents de l'hort. Allà on està prohibit el sacrifici hi ha menys abandonaments, menys violència i més solidaritat. El manteniment institucional d'uns botxins que acaben amb gats i gossos cadells, vells, malalts, poc aptes per la caça o lletjos que crien uns irresponsables no és ni modèlic ni pedagògic i és molt car. Tampoc té justificació el que es fa amb alguns animals urbans, fauna silvestre i d'altres.

La racionalitat i el potencial per conduir la nostra vida comporta uns deures respecte dels més vulnerables que en cap cas pot considerar-se una minva de la nostra llibertat, sinó una oportunitat per fer les coses bé. Identificar els animals, evitar embarassos, no acumular-ne si no es pot acreditar que es tenen les condicions escaients, no excedir-se

en el temps que els deixem sols, no utilitzar ni tècniques ni estris que els hi puguin fer mal, són part dels mínims de protecció animal que les comunitats autònomes podran superar tant com vulguin.

Només a l'altura de la llei dels animals de La Rioja del 2018, el text dona una sèrie de passos endavant en matèria de drets que caldria imitar i abraçar amb calidesa. A Catalunya, com a Andalusia, la llei no tindrà un efecte directe perquè són competències transferides, però sí que hauria de servir per esperonar unes millores que fa temps que es reivindiquen, ni cal dir al País Valencià i les Illes. El 2003 amb la seva llei dels animals Catalunya va esdevenir un referent envejat tot i que a hores d'ara ha perdut embranzida i lluentor. Allà on el progrés moral troba més entrebancs, i la renúncia a certs privilegis sembla impossible, una llei com la que ha elaborat l'equip de la Direcció General de Drets dels Animals feia molta falta. ●

GÈNIA TRALLERO
/ @eugeniatralleroilu

“

El sacrifici i l'abandonament zero són indicadors de la consciència moral col·lectiva i d'una gestió tècnica eficient

Concentració dels col·lectius integrats a la coordinadora SOSNaturaCAT el 5 de juny de 2021, a la plaça de Sant Jaume, Barcelona.
/ PAU JESÚS NAVARRO

Coordinar-se i sumar, una de les fites de l'ecologisme local

Col·lectius i entitats ecologistes dels Països Catalans s'entrellacen en plataformes, federacions o assemblees per fer front comú en la defensa del medi ambient i la sostenibilitat

Roger Jiménez | @rogerjimrem67

El mapa amb 276 conflictes ambientals al conjunt dels Països Catalans que va dibuixar la DIRECTA, el febrer de 2017 no ha canviat massa. Quatre anys després, tret d'algunes victòries parcials de l'ecologisme, la immensa majoria dels conflictes continuen oberts i els col·lectius veïnals i les entitats ecologistes segueixen dempeus.

Davant la tradicional atomització del moviment, l'ecologisme ha provat d'articular-se els darrers anys amb l'activació de coordinadores per territoris o d'àmbit nacional. El mes de maig d'enguany va néixer

SOSNaturaCat, com a resultat del treball en xarxa de diverses plataformes i grups locals que defensen el territori, el medi ambient i la sostenibilitat a Catalunya. En l'actualitat, aplega una seixantena de col·lectius i espais mediambientalistes del conjunt de les comarques catalanes amb l'objectiu de sumar esforços, unificar estratègies i defensar el mateix objectiu comú: medi ambient i sostenibilitat.

Implicat en la nova plataforma, Jordi Maurel, de SOS Penedès, creu que encara cal sumar més: "És necessari crear una xarxa global coordinada al conjunt del Principat". Així mateix s'expressa Txus Carrasco de

Salvem el Calderí i SOS Vallès, qui defensa que és imprescindible "l'articulació d'un moviment ecologista autònom i autoorganitzat".

Una història de coordinacions

La coordinació territorial ecologista no és nova als Països Catalans. El primer moviment ecologista modern s'organitzà al nord dels Pirineus, amb protestes contra la urbanització de la serra de l'Albera i del litoral nord-català, que tindrien continuïtat al sud de Catalunya amb l'oposició a la inauguració de l'abocador del Garraf, l'any 1974. Des d'aleshores, s'han materialitzat diversos exemples »

» de lluites coordinades, com l'antiga Assemblea d'Entitats Ecologistes de Catalunya (AEEC) -constituïda el 1998 i reconvertida l'any 2002 en una federació (EdC)-, la confederació Ecologistes en Acció (EA), la Lliga per a la Defensa del Patrimoni Natural (Depana), la Xarxa per a la Conservació de la Natura (XCN), Acció Ecologista-Agró al País Valencià o el Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB) a les Illes.

Josep Lluís Moner, activista del Centre d'Ecologia i Projectes Alternatius (CEPA), creu que des d'EdC ja s'està fent una coordinació a escala nacional des de fa anys. No obstant això, Fernando "Topo" Saz, l'actual president d'EA a Catalunya, considera que és "molt complicat i poc viable" coordinar-se en l'àmbit supraterritorial perquè dins l'ecologisme hi ha diferents estratègies i línies de treball força allunyades entre si. Així mateix, des de SOS NaturaCat, l'activista Marina Abad tampoc veu tan fàcil una coordinació global per la mateixa idiosincràsia del moviment, "assembleari i horitzontal".

Precisament, el portaveu de SOS Costa Brava, Sergi Nuss, explica que a les comarques gironines "té molt sentit l'atomització en petits col·lectius d'abast local, articulats en organitzacions de més entitat de cara a tenir un major impacte". Al País Valencià, Marc Ferri, activista de l'associació Per l'Horta, apunta que el reconeixement social de l'ecologisme es basa precisament en la seva autonomia i en la seva efectivitat en la integració en les diferents reivindicacions territorials, com en el cas de la lluita contra l'ampliació del port de València. L'ecologista valencià també veu complicada l'organització d'una "plataforma de plataformes". Però des de Stop Jocs Olímpics, la plataforma contrària a l'organització dels Jocs Olímpics d'hivern Barcelona-Pirineus, no volen deixar d'intentar-ho. Bernat Lavaquiol, un dels portaveus, considera que "hem de treballar cap a un moviment ecologista coordinat i enxarxat" i per això ja estan treballant en l'organització d'una trobada entre plataformes a la tardor.

La portaveu de l'associació de defensa del territori Terraferida, Margalida Rosselló, també pensa que és necessària una col·laboració entre totes les persones i entitats ecologistes davant dels reptes no només ecològics sinó també socials i

econòmics. Una col·laboració que, des del GOB, Margalida Ramis veu més factible per a campanyes concretes, com l'actual oposició a les ampliacions dels ports i aeroports.

L'autonomia del moviment

En general, els diferents col·lectius consideren de vital importància garantir una independència real del moviment ecologista respecte a les administracions i els partits polítics, però hi ha matisos.

El mes de maig va néixer SOS NaturaCat, com a resultat del treball en xarxa de diverses plataformes i grups locals

Per Fernando "Topo" Saz, d'EA, l'autonomia "no només és viable i desitjable sinó que és imprescindible". En la mateixa línia, però amb un matís, Josep Lluís Moner, activista del Centre d'Ecologia i Projectes Alternatius (CEPA), troba que, des de la independència, "cal mantenir-hi relacions". És el cas també de la plataforma SOS Baix Llobregat i l'Hospitalet que, segons explica Jordi Fortuny, "manté de manera més o menys regular contactes amb representants de les diferents administracions i els partits polítics comarcals".

Preservar el litoral a la Costa Brava

/ SOS COSTA BRAVA

La lluita contra l'especulació i per la preservació del litoral sense ciment pren molta força a les comarques gironines. Coordinada per SOS Costa Brava, una federació sense ànim de lucre de més de vint entitats i col·lectius, ha aconseguit aturar la construcció de 15.000 habitatges, tot i que segueixen en marxa altres plans que en sumarien 30.000 més.

Contra els Jocs Olímpics als Pirineus

Al sud de la serralada pirinenca, el gener de 2020 es va constituir la coordinadora SOS Pirineus, un front comú contra projectes urbanístics i extractivistes. D'altra banda, la decisió del govern català d'impulsar la candidatura Pirineus-Barcelona com a seu dels Jocs Olímpics d'hivern de 2030 ha topat amb una resposta: s'ha activat la plataforma Stop JJOO per aturar el projecte de candidatura i demanar la celebració d'un referèndum.

Traçar un territori agroalimentari al Penedès

/ SOS PENEDES

La plataforma ciutadana SOS Penedès fa anys que defensa la regió agroalimentària de la vegueria del Penedès com a alternativa als grans polígons logístics i com una via per fomentar l'agricultura ecològica, l'economia circular, la reducció de residus i una millora de la salut comunitària. A més, tracten d'aturar projectes de parcs eòlics i fotovoltaics, plans urbanístics al litoral i la construcció de l'autòdrom de Terramar, un centre d'esdeveniments relacionat amb el món eqüestre i del motor.

La ILP al Montseny

Un altre exemple de campanya coordinada a escala territorial és la iniciativa legislativa popular (ILP) per a la protecció del parc natural del Montseny, engegada per la Coordinadora de la Salvaguarda del Montseny juntament amb Depana, Ecologistes en Acció i la Societat Espanyola d'Ornitologia (SEO/BirdLife).

Consulta el reportatge "276 raons en defensa del territori" i el mapa dels conflictes ambientals a inicis de 2017:

En defensa de la natura a la Catalunya Nord

Hereva de les lluites ecologistes del darrer quart del segle XX, a la Catalunya Nord està activa l'associació Nature Catalane, que va néixer per "preservar la natura a les terres catalanes". Per fer-ho, impulsen la recollida de residus, la promoció del desenvolupament i la procreació d'abelles en entorns naturals protegits o la reducció de la petjada de carboni amb l'establiment de zones boscoses en terrenys agrícoles abandonats.

Unes altres renovables a la Catalunya central i a les Terres de Ponent

Diverses plataformes, com Salvem lo Pallars, s'oposen a la proliferació de parcs eòlics i solars a la Catalunya central i a les Terres de Ponent. En aquesta línia, la Plataforma d'Afectades per la Concentració d'Aerogeneradors (PACA), l'1 de febrer de 2020, feia públic un manifest contra l'allau de projectes de parcs eòlics.

Desmuntar el turisme a les Illes

/ GRUP BALEAR D'ORNITOLOGIA, GOB

Des del GOB, Terraferida o Amics de la Terra s'ha fet i es continua fent una defensa d'espais naturals molt concrets per evitar la construcció d'hotels, urbanitzacions o infraestructures. En els darrers anys, però, l'ecologisme illenc ha centrat també en el rebuig a l'ampliació de l'aeroport de Palma, la defensa de la posidònia i del litoral (SOS Posidònia Menorca, Eivissa Stop Plàstic) i, en general, en la crítica del model de turisme tradicional de sol i platja, amb campanyes contra els megacreuers.

Frenar el ciment a l'àrea metropolitana de Barcelona

/ SALVEM EL CALDERÍ

El boom immobiliari i de la construcció és sobretot evident al voltant de l'àrea metropolitana de Barcelona. A la vintena de projectes urbanístics i d'infraestructures a les dues comarques vallesanes, s'afegeixen mig centenar de plans al Baix Llobregat. Els 5.000 nous habitatges del Pla de Ponent de Gavà, que suposarien la destrucció del darrer connector biològic entre el massís del Garraf i el delta del Llobregat, són la punta de l'iceberg d'un pla general metropolità que des de 1976 pretén fer realitat una megalòpolis inspirada en les grans urbs de Londres o París.

Per l'Horta de València

/ PRATS I CAMPS, PER L'HORTA

L'associació Per l'Horta va arrencar l'any 2001 amb una iniciativa legislativa popular (ILP), que es va presentar per protegir l'horta de València de l'especulació urbanística, però que al final va ser rebutjada al ple de les Corts Valencianes. L'activista Marc Ferri recalca que, a més, l'associació s'integra en diverses plataformes locals, "com la que s'oposa a l'ampliació del port de València, o territorials, com InterVegas, que defensa la producció agrària sostenible en el conjunt de l'Estat".

Rius i oliveres a Tarragona i les Terres de l'Ebre

/ PLATAFORMA EN DEFENSA DE L'EBRE

La lluita contra els transvasaments va més enllà del riu Ebre i també toca afluents. El moviment de defensa del territori prioratí denuncia que el transvasament del riu Siurana s'endú el 90% de l'aigua d'aquest afluent de l'Ebre i causa un greu impacte paisatgístic i ecosistèmic. Al Montsià, reclamen mesures per aturar la compravenda de les oliveres centenàries i mil·lenàries per dedicar-les a la jardineria o la decoració. I al litoral tarragoní, per preservar les aigües de la contaminació i la sobreexplotació marina.

Recuperar el Xúquer i tancar la nuclear al País Valencià

/ ACCIÓ ECOLOGISTA - AGRO

El moviment ecologista valencià es remunta a la dècada de 1980, quan es va organitzar l'associació Acció Ecologista-Agró (AE-Agró), que segueix activa quaranta anys després. La lluita actual es concentra en la recuperació del cabal del riu Xúquer o el tancament de la central nuclear de Cofrents. I també s'oposa a les centrals fotovoltaïques o les línies de molt alta tensió (MAT), així com a la proliferació de polígons industrials i macrogranges, a les activitats de la mineria en espais naturals o a l'ampliació del port de València.

Qatar deixa els **drets laborals fora de joc**

L'organització del Mundial de futbol del 2022 per l'emirat ha estat envoltada de denúncies de corrupció i d'abusos laborals contra treballadors migrants

Nacho Ibáñez | @geoconflictos

En poc més d'un any, les mirades de bona part de la població mundial es dirigiran cap a Qatar. El país del golf Pèrsic organitzarà entre els mesos de novembre i desembre de 2022 el Mundial de futbol, en una edició atípica que per primer cop se celebrarà durant la tardor. L'elecció d'un país governat per una monarquia absoluta on no es garanteixen els drets humans més bàsics com a seu del Mundial ha envoltat de polèmica un esdeveniment que des de l'inici va quedar marcat per acusacions de corrupció, i que ha estat definit en diverses ocasions com un desastre humà i mediambiental.

L'any 2010, la Federació Internacional de Futbol Associació (FIFA, per les seves sigles en anglès) anunciava que Qatar seria l'encarregat de l'organització del campionat. La poca tradició esportiva del país i les seves altes temperatures feien pensar que del que es tractava era de fer negoci, ja que Qatar és considerat un dels països més rics del món gràcies als ingressos derivats de l'extracció de petroli i gas.

Aquesta situació de privilegi econòmic ha permès que el país organitzi diversos esdeveniments massius com mundials d'atletisme o la recent Supercopa d'Espanya de futbol. Les primeres acusacions de corrupció respecte del Mundial del 2022, però, van arribar d'hora. L'any 2013, les investigacions realitzades per la revista *France Football* revelaven tota una trama per a garantir l'elecció de la seu qatariana. Personatges influents de l'emirat haurien comprat amb quantitats indeterminades de diversos milions d'euros el vot d'alguns membres del comitè elector.

En el centre de la investigació hi havia una reunió entre el llavors president de la UEFA, Michel Platini; l'actual emir de Qatar, Tamin Bin Hammad al-Thani i el president de l'Estat francès, Nicolas Sarkozy. En la trobada s'hauria decidit la compra de l'equip de futbol París Saint-Germain per un

fons qatarià i d'un canal de televisió francès, a canvi d'assegurar el vot per la candidatura asiàtica. Les informacions publicades per *France Football* també relataven la participació en la trama de qui en aquells moments era el president del FC Barcelona, Sandro Rosell, qui hauria utilitzat la seva influència a la FIFA per obtenir el patrocini de Qatar Foundation en la samarreta del club blaugrana.

Milers de morts en la construcció

Set estadis d'alta capacitat, un aeroport nou, carreteres, la primera línia de metro del país i desenes d'hotels són algunes de les noves instal·lacions projectades per l'organització del Mundial de futbol de cara al 2022. Durant la construcció d'aquests equipaments s'ha denunciat la mort de milers de treballadors migrants. La immensa majoria de de-

La revista 'France Football' revelava el 2013 una trama de tràfic d'influències per a garantir l'elecció de l'emirat

Personatges influents relacionats amb Qatar haurien comprat el vot d'alguns membres del comitè elector del Mundial 2022

Habitatges de
treballadors
migrats a Doha
/ AMNISTIA
INTERNACIONAL

funcions registrades es deuen a cops de calor a conseqüència de les altes temperatures, que de forma habitual superen els 40°C, però també se'n registren d'altres derivades de la deficiència de l'equipament necessari per a la prevenció de riscos.

L'any 2020, el diari britànic *The Guardian* publicava un reportatge en el qual s'assegurava que almenys 6.500 persones migrades de cinc països asiàtics -el Pakistan, l'Índia, Bangladesh, el Nepal i Sri Lanka- havien mort a Qatar per causes laborals des de la seva elecció com a seu. Les dades estaven extretes de fonts governamentals dels estats d'origen dels treballadors i, per tant, no incloïen les morts d'altres treballadors procedents d'altres països africans o asiàtics, de manera que el nombre de defuncions reals podria ser molt major.

En la immensa majoria de morts, la raó registrada per les autoritats qatarianes eren "causes naturals". En moltes ocasions, es mencionava una "insuficiència cardíaca", sense especificar-ne cap més detall. En un informe recent, elaborat per Amnistia Internacional (AI), on s'analitzaven fins a divuit certificats de defunció elaborats per Qatar, l'organització denunciava la inexistència d'informació fonamental i verificada sobre les causes de la mort. A la vegada, remarcava l'absència sistemàtica d'investigacions, i conclouia que els informes qatarians eren "no fiables". L'expressió "mort no relacionada amb la feina" és àmpliament usada en els certificats emesos en casos de morts produïdes durant la construcció d'estadis.

Diverses ONG han denunciat que la confiscació de passaports, l'impagament de salaris, l'excés d'hores de treball, o les feines a altes temperatures són pràctiques habituals. També l'amuntegament de les plantilles en pisos minúsculs, en condicions de vida precàries. Es calcula que un 80% de les habitants de Qatar procedeixen d'altres països, i són utilitzades com a mà d'obra barata en la construcció, l'extractivisme o la neteja. Segons càlculs d'AI, en la construcció de les infraestructu-

Durant la
construcció dels
nous equipaments
s'ha denunciat
la mort de milers de
treballadors migrats

En la immensa majoria
de les defuncions de
treballadors, la raó
registrada per les
autoritats qatarianes
eren "causes naturals"

res relacionades amb la celebració del Mundial, el percentatge de obrers migrats arriba fins al 95%.

Canvis insuficients

La pressió internacional ha obligat Qatar a introduir fa poc diverses millores en la legislació laboral amb l'objectiu d'apaivagar les crítiques. Entre d'altres, ha establert un salari mínim d'uns mil rials qatarians -aproximadament 240 euros, en un país on el PIB per capita és de més de 50.000 euros anuals- i ha anunciat la supressió del sistema *kafala*. Vigent als països del golf Pèrsic, i a d'altres del món àrab, com Jordània i el Líban, aquest sistema ha estat qualificat per diversos organismes com un "mètode d'esclavitud moderna".

Segons el *kafala*, la treballadora queda sota el patrocini de la persona contractant, qui des de llavors n'esdevé responsable i de qui en depèn el seu estatus legal al país. Aquesta relació laboral

facilita abusos i vulneracions de drets bàsics com el de canviar de feina o abandonar el país. Per altra banda, sovint, la treballadora es veu obligada a pagar un "cost de contractació" a la persona reclutadora, que ha intermediat per aconseguir-li la feina. Els imports poden arribar a 3.500 euros, que seran descomptats progressivament del sou.

El representant de l'Organització Internacional del Treball en aquest petit emirat, Max Tuñón, va qualificar les recents reformes com a "prometedores", però va voler remarcar que "s'estan implementant de forma deficient" per l'existència de "buits legals". Segons AI, la nova legislació és molt defectuosa en alguns aspectes. Per exemple, no estableix períodes de descans obligatoris, proporcionals a la naturalesa de la feina i a les extremes condicions climàtiques. El que fa la llei és mencionar el dret dels operaris a "anar al seu propi ritme" quan fa calor, una clàusula abstracta i difícil d'aplicar quan moltes d'elles se senten amenaçades pels seus superiors.

Repressió a les crítiques

Les veus crítiques amb aquesta situació són reiteradament reprimides per les autoritats qatarianes. Fa uns mesos es va conèixer el cas d'un guàrdia de seguretat kenia, Malcolm Bidali, que es va atrevir a crear un blog on denunciava les dures condicions laborals que patia. La policia qatariana el va detenir durant un mes i ara s'enfronta a una pena de fins a deu anys per càrrecs com "desinformació" o per haver estat finançat per "agents estrangers".

Tot i que la nova legislació reconeix el dret de les persones migrades a denunciar davant els organismes judicials, fins ara no ha transcendit cap cas en què una empresa contractant hagi estat jutjada. Organitzacions de drets humans consideren que això es deu al fet que "continua existint una cultura d'impunitat" i exigeixen que "els responsables d'explotacions i abusos han de passar comptes". A la vegada, afirmen que els sindicats són encara inexistents al país. ●

La gota que ha fet vessar el got a Chiapas

L'assassinat d'un líder social pacifista a la regió, l'últim d'una llarga llista en pocs mesos, provoca l'alçament en armes de grups indígenes contra el crim organitzat

Mireia Tura Forner | @La_Directa Chiapas

Als Alts de Chiapas, la violència és cada cop més el pa de cada dia. Assassinats, desplaçaments forçats, conflictes per la terra, així com la paramilitarització i la presència del crim organitzat, s'han incrementat els darrers mesos en aquesta regió central de l'Estat mexicà de Chiapas. Un nivell de violència que amenaça l'estil de vida de la població, majoritàriament indígena tzotsil i tzeltal, que s'organitzen segons els seus usos i costums molt centrats en la preservació del territori, els recursos naturals i la seva identitat.

A la zona existeixen diversos grups organitzats amb diferents posicions. Mentre alguns, com l'Exèrcit Zapatista d'Alliberament Nacional (EZLN), van optar per alçar-se en armes, altres organitzacions han seguit el camí de la fe i de la no-violència. Amb una estratègia o una altra, la majoria de comunitats persegueixen l'autonomia dels pobles. Una d'aquestes organitzacions és la Societat Civil Las Abejas d'Acteal, de caràcter pacifista i cristià, formada l'any 1992 a Chenalhó. Durant l'alçament armat de l'EZLN l'any 1994, va donar suport a la causa zapatista des de la no-violència, motiu pel qual les seves integrants foren durament reprimides: el 22 de desembre de 1997, un grup de paramilitars va massacrar a 46 integrants de l'organització durant una jornada de dejú i oracions per demanar la pau a la zona.

Las Abejas d'Acteal

Dues dècades després, la lluita sense armes de Las Abejas d'Acteal ha estat novament colpejada per la violència d'allò que se sol titllar com el narcoestat mexicà. El 5 de juliol, Simón Pedro Pérez López, líder social de la comunitat israeliana de Simojovel de Allende, expresident de la Mesa Directiva de Las Abejas d'Acteal, membre del Consell Nacional Indígena (CNI) i catequista de la parròquia de Pantelhó, va ser assassinat d'un tret al cap mentre comprava al mercat del seu poble natal acompanyat d'un dels seus quatre fills.

Simón Pedro Pérez era un referent en la lluita per la justícia social a Pantelhó, fet que l'havia dut a denunciar en diverses ocasions la situació de vulneració de drets humans generalitzada que es viu a la regió. Només des de l'arribada a la presidència d'Andrés Manuel López Obrador, el desembre de 2018, han mort almenys 45 defensores dels drets humans.

L'assassinat de Pérez es va produir nou dies després que el líder comunitari presentés conjuntament amb altres veïnes de Pantelhó una denúncia davant la Secretaria de govern, en què detallaven els vincles entre les autoritats locals, les forces d'ordre i el crim organitzat.

Un missatge a l'Església i a la població

El pare Marcelo Pérez Pérez és un altre defensor dels drets humans, reconegut per la seva feina

com a rector de la parròquia de Simojovel i coordinador de la Pastoral Social de la Diòcesi de San Cristóbal de las Casas. També ell, des de fa anys, pateix amenaces i seguiment per grups armats. Durant l'acte de comiat de Simón Pedro Pérez, el sacerdot va expressar que la seva mort "és conseqüència de la injustícia, el narcoajuntament, el narcotràfic i el crim organitzat a Pantelhó". Per a l'advocat Jorge Hernández, del Centre de Drets Humans Fray Bartolomé de las Casas, "l'assassinat de Pérez López és un missatge per a l'Església, les organitzacions i la mateixa població, perquè no segueixin denunciant el que passa a Pantelhó".

L'assassinat del membre de Las Abejas d'Acteal no és un fet aïllat. Tal com recull un comunicat conjunt de diverses organitzacions de drets humans, "entre març i el 5 de juliol de l'any en curs almenys onze persones han sigut assassinades, una altra desapareguda i un infant i una dona ferits de bala, fets perpetrats pel mateix grup criminal de Pantelhó lligat a funcionaris públics municipals". La situació de violència va escalar en el context de les eleccions municipals del 6 de juny, fins a culminar amb l'execució de Simón Pedro Pérez.

Armar-se per defensar-se

Al domicili dels presumptes assassins de l'expresident de Las Abejas van trobar dues bombes i tres detonadors. La troballa va precipitar una resposta armada per part del veïnat de la zona, que ha constituït un nou grup armat d'autodefensa per la vida de Pantelhó, El Machete. Durant els dies posteriors a l'assassinat de Pérez, les autodefenses van ocupar l'ajuntament i van cremar cases i pertinences d'altres veïnes suposadament relacionades amb el crim organitzat. En van retenir 27.

En la primera aparició pública de les autodefenses El Machete, el 19 de juliol, uns 120 individus van aparèixer armats i amb el rostre tapat davant d'unes 3.500 persones tzotsils i tzeltals. Van rebre el suport explícit de 86 comunitats del municipi. Els líders comunitaris van recalcar que s'havien

Des de l'arribada a la presidència de López Obrador, el 2018, han mort almenys 45 defensores dels drets humans a la regió

L'assassinat havia presentat una denúncia detallant els vincles entre autoritats locals, forces d'ordre i crim organitzat

/ GRUPOS DE AUTODEFENSAS EL MACHETE

armat per posar fi a l'onada de violència, no per combatre el govern.

Darrerament, la violència sistemàtica que es viu a Pantelhó ha provocat el desplaçament forçat de 3.500 persones, que s'han assentat a municipis propers dels Alts de Chiapas i a San Cristóbal de las Casas. Diferents organitzacions de defensa dels drets humans denunciaven que gairebé dues desenes de comunitats de Pantelhó, Simojovel i Chenalhó han rebut amenaces del crim organitzat.

Organització municipal autònoma

Segons Hernández, “l’assassinat de Simón Pedro va ser el detonant tant del desplaçament massiu com de l’alçament armat de part de la població civil. La gent està farta de la situació de violència per part del crim organitzat i s’ha decidit a lluitar contra qui ells anomenen sicaris, després d’anys de no denunciar per por a represàlies”. El 9 d’agost, pobladores de Pantelhó van nomenar un consell municipal, reconegut legalment pel Congrés de Chiapas, segons el règim d’usos i costums, que va substituir l’alcaldessa Delia Janeth Velasco Flores. Acusada de ser part del crim organitzat, Velasco es va veure obligada a renunciar al càrrec. El període de govern d’aquest consell municipal provisional va finalitzar el 30 de setembre, un dia abans de la presa de possessió de les cent noves

Com a reacció als fets, veïnes de la zona han creat un nou grup armat, les autodefenses per la vida de Pantelhó, ‘El Machete’

La violència sistemàtica que es viu a Pantelhó ha provocat el desplaçament forçat de 3.500 persones

alcaldesses de Chiapas, entre les quals hi ha Raquel Trujillo Morales, nou alcalde de Pantelhó i marit de l’exalcaldessa Velasco Flores. De manera atípica, i a causa de l’oposició d’El Machete al seu nomenament, Morales va oficialitzar l’acte de presa de possessió en un hotel de la capital de Chiapas, Tuxtla.

L’últim desplaçament forçat documentat pel Centre de Drets Humans Fray Bartolomé de las Casas es va donar el 28 de setembre quan unes noranta persones, la majoria d’elles membres vinculades a Las Abejas d’Acteal, van abandonar el municipi de Pantelhó. Aquests nous èxodes es produeixen després que el 18 de setembre un jove armat intentés fer explotar una bomba al municipi. També responen al temor que la presa de possessió de Trujillo Morales desencadenés més conflictes, ja que dies abans havia anunciat via xarxes socials que tornaria a Pantelhó per “alliberar-lo”.

Les autodefenses El Machete també van difondre un nou comunicat en vídeo, en el qual van anunciar que, després d’un breu període de pausa, havien decidit tornar a activar-se el 28 de setembre i que estan preparades per a seguir lluitant. En aquest context, el que més preocupa el Centre de Drets Humans Fray Bartolomé de las Casas “és aquesta relació entre el crim organitzat i les instàncies municipals que toca altres esferes de poder on l’Estat no només és absent i permissiu, sinó que participa en el crim organitzat”. Encara queda per resoldre què passarà si el nou alcalde torna a Pantelhó. El que queda clar és que la tensió i la violència a Chiapas estan tan generalitzades com la capacitat d’organització de la seva població. ●

Assegurem compromís

www.arc.coop

**COL·LABORA!
AGRUPA'T!
PARTICIPA!**

LADINAMO

Fundació per a l'habitatge cooperatiu

www.ladinamofundacio.org

KAMILOSETAS MUSKARIA

distribuidora llibertària

www.nodo50.org/kamilosetas
kamilosetas@nodo50.org

COOPERATIVA AUTOGESTIONÀRIA

www.lacitatinvisible.coop

ATREVEIX-TE A IMAGINAR-LA

La **Directa** utilitza els serveis de

foli verd

gràfiques

C/ de la Llibertat 44, Barcelona
foli@foliverd.net

L'ATZUCAC PALESTÍ, TRENTA ANYS DESPRÉS DE LA CONFERÈNCIA DE MADRID

L'anàlisi de José García
Expert en Orient Mitjà

Aquest octubre se celebra el trentè aniversari de la Conferència de Pau de Madrid de 1991, el primer intent de negociació seriós entre l'Estat d'Israel i els països àrabs del seu voltant per abordar la qüestió palestina. Tot i això, tres dècades després, no sembla haver-hi sortides diplomàtiques ni un camí real per acabar amb l'ocupació.

La conferència va mostrar al món que, per primera vegada, el lideratge palestí estava disposat a posar en marxa una diplomàtica pragmàtica per posar fi al conflicte i viure al costat de l'Estat d'Israel en una etapa de transició que acabés desembocant en un estat independent i, fins i tot, una confederació amb Jordània. L'Organització per l'Alliberament de Palestina (OLP, representant de les diferents faccions polítiques) no va participar en les reunions pel veto de israelià, però sí que va donar el vistiplau a l'assistència d'una delegació a on van participar figures com la històrica dirigent Hanan Ashrawi o el gazatí Haidar Abdel-Shafi.

L'OLP ja havia fet un pas endavant feia poc temps, quan va reconèixer l'existència de l'Estat d'Israel advocant per la creació d'un Estat palestí a Cisjordània i Gaza, amb Jerusalem Est com a capital. Prenia aquesta

postura enfront d'un Estat d'Israel que negava el reconeixement de l'autodeterminació de poble palestí. També es tancava en banda en l'exigència de posar fi a l'ocupació, i rebutjava qualsevol solució que no fos una pau sense condicions prèvies que poguessin comprometre la seva posició de força.

Tanmateix, les reunions de Madrid sí que van crear el marc per l'inici de negociacions durant la dècada dels noranta i per generar certa confiança entre les dues parts. Tot això va afavorir el camí cap als Acords d'Oslo i a la creació d'un nou statu quo, amb el sorgiment de l'Autoritat Nacional Palestina (ANP). Aquesta estructura -amb poder ara mateix reduït a zones limitades de Cisjordània- ha esdevingut una oligarquia gerontocràtica que, en realitat, suposa l'opció més còmoda per perpetuar l'ocupació fent que l'Estat d'Israel assumeixi un cost molt més lleu en recursos humans i econòmics, malgrat la seva responsabilitat com a potència ocupant.

Segons el marc establert pels Acords d'Oslo, l'Estat d'Israel i l'ANP mantenen pactes de coordinació estreta en àmbits molt diversos, sent un dels més importants el de la seguretat. Al llarg dels anys, sense que s'avancés en passos fermes per la resolució del conflicte, aquest element ha contribuït a la pèrdua de legitimitat de l'ANP entre el seu propi poble. Segons enquestes recents, el 78 % de població palestina està a

favor de la dimissió del seu president, Mahmud Abbas. La darrera vegada que va ser votat a les urnes fou el 2005, des de 2009 va acabar oficialment el seu mandat i mesos enrere va decidir anular comicis presidencials i legislatius.

L'Estat d'Israel, per altra banda, no viu el mateix context de violència de les intifades. Això es veu reflectit en la manera d'actuar de la seva classe política. Fa unes setmanes, en el discurs davant de l'ONU de l'actual primer ministre, Naftali Bennett, aquest va passar per alt del tot el tema palestí, i Palestina només apareix per referir-se a les milícies armades de

Gaza per posar sobre la taula l'amenaça que Iran suposa segons l'Estat d'Israel.

Des de fa anys, els palestins només han estat presents en gran manera en la política israeliana en temes de seguretat, cosa que és probable que continuï a curt i mitjà termini amb l'actual coalició govern, una de les més diferents a escala ideològica de la història de l'Estat d'Israel. Aquesta no preveu fer avenços significatius en la negociació d'un procés de pau, ja que causaria fortes divisions internes, i entre els diferents partits s'ha fet un pacte tàcit per no abordar qüestions que podrien amenaçar l'estabilitat entre socis governamentals.

Per últim, el president nord-americà Joe Biden, que ja s'ha declarat sionista diverses vegades públicament, ha demostrat que, tot i el seu suport al conegut mantra de la solució dels dos estats, no pretén tractar el conflicte més enllà de la perspectiva humanitària i de la cooperació al desenvolupament. Això mentre busca preservar la situació de seguretat sobre terreny, com ha demostrat fa poc amb l'aprovació d'una ajuda de mil milions de dòlars per actualitzar els sistemes defensius israelians -quantitat complementària als 3.800 milions anuals en suport militar que ja entrega. ●

La trobada a la capital espanyola va servir per iniciar les negociacions i per generar certa confiança entre les dues parts

www.viruseditorial.net

Karl Polanyi

EUROPA EN DESCOMPOSICIÓN

192 pàgs. | 16 €

Neteja del solar entre els carrers Beethoven i Wagner al barri del Fondo. JAUME P. SAYRACH

Gramenet, memòria del fang

Una pel·lícula i la reedició d'un llibre rememoren la figura de l'urbanista Xavier Valls i el Pla Popular de Santa Coloma de Gramenet, símbol d'empoderament veïnal en ple postfranquisme

Eloi Latorre | @Homestatic

Carrers plens de fang, grups d'infants amb els peus enfangats rifant-se una pilota -i els genolls- enmig de descampats de desnivells impossibles, de rates i deixalles; dones enfangades, carregant garrafes, buscant beguda potable en alguna font llunyana, o bosses de menjar, pendent amunt, des de la parada d'un autobús que es nega a pujar-la, zigzaguejant entre rierols d'aigües fecals que s'han autoerigit en clavegueram a cel obert, envoltades de blocs clònics de ciment corcat per l'aluminosi. La fotografia en blanc i negre d'aquells carrers sense asfalt ni vorals ni enllumenat és part essencial del substrat paisatgístic de Santa Coloma de Gramenet, així com les barriades senceres sorgides com bolets sota l'influx d'uns ajuntaments franquistes que només eren permissius amb l'especulació immobiliària. En una ciutat que en vint anys, del 1950 al 1970, va multiplicar per sis la seva població, de 15.000 a 120.000 habitants, engolint fluxos migratoris d'arreu de l'Estat espanyol, fins a esdevenir el que en l'època s'anomenava ciutat dormitori, eufemística manera d'anomenar un suburbi, entès com a racó dels mals endreços del gran magatzem metropolità del Barcelonès.

El fang d'aquells carrers i solars presa fàcil de les constructores era també una de les metàfores recurrents de Xavier Valls i Bauzá, arquitecte, urbanista i activista veïnal, considerat el gran

dinamitzador del Pla Popular de Santa Coloma de Gramenet, un procés participatiu del tot inèdit enmig d'un franquisme agonitzant que, a base d'un ingent treball de recollida de demandes i anhels veïnals, va dibuixar sobre plànols les línies mestres que havien de permetre, dit amb les seves paraules, "reinterpretar el suburbi en forma de ciutat". "Cada projecte que surti té abans una història de fang, de lluita i de por", apuntava el 1983, en unes jornades municipals d'urbanisme.

La frase, recollida en un document sonor guardat a l'arxiu de la família Valls, es pot sentir ara a l'inici del film *Perifèria*, sota l'atenta oïda dels fills del planificador, Xavi i Jordi. Amb un format de documental de creació i a través de situacions que involucren veïnes de la Santa Coloma d'ara mateix i persones properes a l'arquitecte i el seu context, la pel·lícula, que s'ha pogut veure en alguns cinemes de Catalunya des de l'estiu, reconnecta la memòria del Pla Popular i el moviment veïnal que el va fer possible, amb la realitat de la ciutat d'avui per preguntar-se fins a quin punt el substrat perifèric encara forma part del seu ADN. "Hem intentat transcendir el relat historicista i plantejar un recorregut reflexiu i poètic en el qual s'estableixen diàlegs entre el passat i el present dels moviments socials, prenent com a punt de partida la recuperació de la valuosa »

Xavier Valls
intervenint en
la presentació
del Pla Popular.
/ SALVADOR
MONROIG -
MUSEU TORRE
BALLDOVINA -
FONS GRAMA

» memòria de Xavier Valls i el Pla Popular. El passat com a inspiració per caminar i forjar les nostres actituds transformadores en el present complex i vertiginós que tenim avui”, remarca Xavier Esteban, codirector del film.

Xavier Valls Olivé, fill de l'arquitecte i productor associat de la pel·lícula, explica que la gènesi del projecte ve de lluny i arrenca amb una sèrie de rutes urbanes que van tenir lloc l'any 2014, coincidint amb el quarantè aniversari de l'aprovació inicial d'una revisió del Pla General d'Ordenació Urbana i Territorial de la Comarca de Barcelona, conegut com el Pla comarcal, que va marcar l'inici d'un seguit de mobilitzacions veïnals que van confluïr en el procés participatiu dinamitzat per Valls. El mateix 2014 va aparèixer el llibre *De suburbi a ciutat*, una exhaustiva compilació sobre el Pla Popular i el seu context, de la periodista colomenca Odei Antxustegi-Etxearte (que ha codirigit *Perifèria*) i que, de fet, era hereu d'un volum que preparava el mateix Xavier Valls pare i va quedar estroncat per la seva mort, el 1987. “Amb el llibre ja teníem idea d'incloure un DVD complementari, però al final no es va poder fer. Més tard, vam reprendre la idea i, a poc a poc, el que havia de ser un documental informatiu es va convertir en una pel·lícula -apunta el fill de l'urbanista-. Crec que hem aconseguit un equilibri molt bo entre informació i reflexió: parlem de perifèries, immigració, tardofranquisme, lluites veïnals, i potser molta gent més jove està molt desconectada de tot això i li pot obrir portes”.

Créixer amb el suburbi

Nascut a Cerdanyola del Vallès el 1937, però criat a la Santa Coloma premigratòria, que encara era un lloc de torres d'estiu de moltes famílies barcelonines, Valls es va forjar intel·lectualment entre sectors cristians de base i catalanistes i, per l'influx de la seva dona, Maria José Olivé, s'aproxima a organitzacions de l'extrema esquerra antifranquista, com la maoista Bandera Roja i, més endavant, a l'òrbita del comunisme més integrador del PSUC, però sempre va restar al marge de les dinàmiques de partit. Professionalment vinculat al moviment de protecció del patrimoni colomenc, amb la Torre Balldovina com a símbol, de seguida va esdevenint una referència entre el veïnat que comença a prendre consciència de les mancances de tota mena amb què viuen, en subministraments bàsics, transport públic i serveis sanitaris o formatius.

La politització creixent i l'exemple del moviment sindical clandestí fan que moltes famílies treballadores comencin a organitzar-se en les anomenades comissions de barri, inspirades en les comissions obreres i precedents alegals de les associacions veïnals. Sectors professionals que treballen als nous barris

“Crec que hem aconseguit un equilibri molt bo entre informació i reflexió: parlem de perifèries, immigració, tardofranquisme, lluites veïnals”, diu el fill de Valls

(educadores, sanitàries, periodistes o arquitectes com Valls i Pedro Lorenzo) ajuden a donar l'empenta cap a l'empoderament ciutadà. També sacerdots, que aterren a les parròquies creades feia poc, sota l'influx de les idees socials postconciliars més avançades i les tesis de la teologia de l'alliberament, *curas rojos* com Lluís Hernández, rector de les Oliveres, o Jaume-Patrici Sayrach, rector del Fondo.

Sayrach, que també té inquietuds periodístiques, funda un òrgan decisiu en l'esclat del moviment veïnal: la revista *Gramma*, que neix el 1968 impulsada des de les noves parròquies i que, sota les formes inicials del costumisme i l'ensenyament catequètic, aviat esdevé un pol de denúncia de les ferides dels barris més necessitats i un emblema del periodisme local que trepitjava carrer. El juliol de 1972, a les portes de la revisió del Pla comarcal, *Gramma* publica un número monogràfic, amb un esforçat muntatge amb la figura de King Kong a la portada i el titular “Santa Coloma en peligro”, que conté un compendi de les amenaces d'aquell planejament, que es considerava fet a mida de les constructores i que no garantia molts dels equipaments públics demandats.

Salvar els solars buits

A la primeria dels anys setanta, el segrest d'alguns autobusos, sovint protagonitzats per dones, per reclamar que arribessin a les barriades de muntanya, com Can Franquesa, les Oliveres o Singuerlín, marca el primer pols visible d'aquelles reivindicacions. En segueix un període bulliciós, marcat per protestes espontànies i ocupacions de solars amenaçats per les excava-

Multitudinària reivindicació d'un parc a les Vinyes, amb activitats infantils. / MUSEU TORRE BALLOVINA - FONS GRAMA

dores. On es reivindicava una plaça, les mateixes veïnes netejaven l'espai i autofabricaven jocs infantils; on s'hi reclamava una escola, s'improvisaven classes entre bardisses. “La gent es va implicar físicament en la defensa dels solars, perquè la ciutat creixia d'una forma molt ràpida i si no s'haguessin fet moltes d'aquestes ocupacions, en molts solars s'hi hauria construït”, destaca la periodista Antxustegi-Etxearte. Moltes d'aquestes accions acabaven amb els grisos desenfundant les porres, una repressió que retroalimentava la consciència crítica.

En aquell context, Valls aconsegueix finançament per impulsar un pla alternatiu al Pla General Metropolità, que recollia l'essència del Pla Comarcal. Durant dos anys, ell i els seus col·laboradors pentinen els barris, munten reunions, reparteixen enquestes, i despleguen planells perquè les veïnes assenyalin on volen centres assistencials, educatius i zones verdes. Humbert Roma, director de la revista *Grama* entre 1972 i 1976, recorda de l'arquitecte “l'enorme capacitat per fer entendre els plànols urbanístics a la gent sense coneixement d'arquitectura, i també per saber mostrar els interessos privats que hi havia al darrere de cada solar”. La tasca de Valls i el seu equip, en aquell context social tan agitat, amb una cultura associativa encara en fase de formació, va consistir a aportar-hi una sòlida mirada teòrica, racionalitat i criteri professional -“les demandes eren moltes i no es podia assumir tot, es volia fer un projecte possibilista i ajustat a la normativa del moment, que alguns sectors més revolucionaris potser podien titllar de reformista”, assenyala Antxustegi-Etxearte- i, per damunt de tot, un motor ètic: “El suburbi, més que un fet estètic (brut, lleig, incòmode), és un fet ètic, és a dir, injust”, havia escrit a *Grama* el 1970.

El document final sorgit del Pla Popular es va presentar al Casal de Cultura de Santa Coloma en un moment cabdal, el novembre de 1978, quan ja s'anunciaven les primeres eleccions per constituir ajuntaments democràtics. “Hi va haver un cert esperit visionari, de saber llegir el moment històric. Per a

Per saber-ne més

‘Perifèria’

Direcció: Xavi Esteban i Odei Antxustegi-Etxearte
Producció: Èrika Sánchez Marco
Antivaho Cinematográfico (2020), 84 minuts

‘De suburbi a ciutat: El Pla Popular de Santa Coloma de Gramenet’

Odei Antxustegi-Etxearte
Edicions Fòrum Grama (2014, reeditat el 2021)
Amb epílegs de Montse Santolino, Jordi Muñoz i Pedro Lorenzo

Fotograma de la pel·lícula ‘Perifèria’, on es veu Joan Guerrero revisant el seu arxiu.

la democràcia que venia el que en va sortir era incontestable: cap partit tenia un pla millor i arrossegava una gran mobilització al darrere que no podien bandejar”, apunta l'autora de *De suburbi a ciutat*. El PSUC es va erigir en la força més votada en els comicis municipals de l'abril següent, amb una llista curiosament liderada per religiosos, que convertiria Lluís Hernández en alcalde i Jaume P. Sayrach en tinent d'alcalde d'Urbanisme. Durant els primers anys, un seguit de plans d'actuació urgents, pressupostàriament limitats, permetrien inaugurar alguns dels vials, parcs i equipaments contemplats al Pla Popular. Més endavant, es va intentar impulsar el que es va anomenar Pla Estratègic Santa Coloma 2000, un nou procés participatiu inspirat en els treballs previs de Valls, però ja tutelat des de l'administració. La victòria electoral del PSC, que va fer alcaldessa Manuela de Madre el 1991, va fer que quedés en no-res. Amb tot, Antxustegi-Etxearte considera que “encara que després els partits en van perdre la referència i no l'esmentaven, la Santa Coloma d'avui és totalment deutora del Pla Popular. En va quedar una idea de ciutat amb línies macro consensuades que han quallat en l'imaginari col·lectiu i que en general s'han anat tirant endavant”.

La mort de Xavier Valls va contribuir possiblement també al fet que durant uns anys es perdés la referència del procés que va engegar. Una mort fora de tots els guions possibles per a un activista associat als moviments populars. El 18 de juny de 1987, l'artefacte col·locat per un comando d'ETA al pàrquing del supermercat Hipercor de Barcelona, on es trobava casualment, li va llevar la vida juntament amb la de 22 persones més. El film *Perifèria* mostra també el procés dels fills de l'arquitecte, de reconstrucció de la memòria personal i la transcendència pública d'un pare esborrat en plena infantesa. Un periple també sotragat per la desaparició, ja en plena preparació del rodatge, l'any 2017, de la seva mare, “que havia de tenir un rol important a la pel·lícula”, explica Xavier Valls fill. ●

Collectiu Ronda
Defensem tots els teus drets
www.cronda.coop
T. 932682199

CUINA DE BARRI
Terra d'escolada

ESMORZARS
MENÚ AL MIGDIA
CARTA DE NIT
OPCIÓ VEGETARIANA
BEGUDES DE LA TERRA
CERVESES ARTESANES
CULTURA POPULAR

C/PREMIA 20, BAIXÓS, 08014
SANTS. PAÏSOS CATALANS
93 422 16 13 WWW.TDK.CAT

**DEIXA'T MIRAR
ANUNCIA'T A LA DIRECTA!**

250.000 visites úniques mensuals al web
Més de 3.000 subscriptores
67 punts de venda arreu del territori

publicitat@directa.cat

malal·letra

Sanitat bonsai, entre quatre parets

El relat de Marina Escofet

El senyor Masaru no haguera pogut dir si aquella dona vestia de sanitària o d'astronauta. Feia olor de líquid hidroalcohòlic i es disposava a entaforar-li un pal al nas. Els seus ulls de gel quedaven a l'alçada del melic d'en Masaru i ella es posà de puntetes per arribar-li fossa nasal. Rec-rec, furgava entre mocs, perforant-li les idees. "Positiu", sentencià entre el batibull del centre de salut. Feia la veu esgotada de qui fa massa mesos que treballa, precària, en la follia d'una pandèmia.

Malgrat l'estès asimptomàtic, allò volia dir quedar-se deu dies clos entre quatre parets, pensà el senyor Masaru. No podria jugar a escacs al centre de salut mental, ni acudir al taller zen de bonsais. Adorava els arbres minúsculs i la sinergia que establia amb les raquítiqes fulles. Raquítiqes, com el sistema sanitari tan podat i retallat, tan mancat de fotosíntesi.

En arribar a l'habitatge d'on aviat el desnonarien, va preparar un te, tot agafant la novel·la distòpica de Margaret Atwood. Sense passar de la tercera línia, desà el llibre. Xarrup, xarrup de te i... Au! Gemec de llengua socarrimada.

El ioga ajuda a relaxar-se! Mat i espelma: va fer estiraments i respiracions i va fer la *parsvottanasana* i la *dandasana* i totes les posicions les deixava a mitges, inquiet, ansiós. I el gat que l'observava rumiant que tant temps practicant ioga i el senyor Masaru encara no es podia llepar el cul.

Una fiblada dorsal l'obligà a abandonar. Va apagar l'espelma. Movia els dits de les mans, com si aquell moviment nerviós entre l'índex i el polze l'ajudés a trobar el passatemps ideal. Dibuijaria. Agafà pinzell Sumi-e, però la tinta xinesa estava cristal·litzada.

Va posar dos plats a taula, flairant l'escalf d'algú que ja no hi era. Abatut i rosegant l'absència en un bocí de pa ressec, aguantant la cadira buida: "Només allò que ja no hi és ens pertany", deia Borges.

Provaré de fer teletreball. Encengué l'ordinador. Bzt-bzt, brunzit hipnotitzant del disc d'arrancada del PC, l'atzar capritxós havia finalitzat la vida d'aquell trasto; obsolescència programada. Em caso en déna! De ben segur el farien fora de l'empresa de treball temporal que li donava els pocs quartos que tenia.

El múscul orbicular dels ulls se li disparà, movent-se rítmicament. Feia mesos que tenia tics cada dia. Anaven augmentant a mesura que minvava la seva xarxa comunitària i augmentava l'aïllament en aquella intempèrie social i política. Mai havia

estat un home de gaires societats, però tots aquells mesos de mascareta l'havien deixat cada cop més retret. I en el desert social els nervis guanyen terreny.

Després de les primeres quaranta-vuit hores isolat, va començar a fer mosaics amb fragments de PC i estiraments nuu al balcó. Al cap tres dies, havia esgotat el paper de vàter de tant masturbar-se.

Ja feia cinc dies que estava confinat quan finalment va arribar. Sentí pessigolleig a la punta del nas i coïssor als ulls. Aleshores va brollar: Atxim! L'esternut. Tsut, tsut, tot seguit, dues estoses segades intenses.

Ara sí que l'havia feta bona! Virus. Temorós per la seva salut, es fregava a la dutxa. Per tot arreu on guaitava, imaginava microbis. No podia parar de raspar-se les mans fins a encetar-les i esterilitzar els pous del nas amb alcohol. "No en quedarà ni un de viu", es jurà.

Va ser aleshores que les va veure, i tot va prendre claredat: ungles, les pèrfides culpables. Se les mirava, atònit. Llargues i brutes, responsables de l'esternut i el test positiu que l'engarjolava.

Les ungles són un niu de virus, li deia la mare. Es posà mans a l'obra. Les va començar a retallar arran, fent fora el sutze. Les aguaità de nou: encara podien quedar microbis! En faria un bonsai. Tallava cada vegada més arran de base, enduent-se amb les tisores el tou del dit. I un reguerot de sang i ell cada cop tallava més i el terra més moll. Ara el rosat de l'ungla, ara el lilit blanc, un bocí

de falange i s'ho embolcallava amb gases i esparadrap.

Estava immers en un bassal de sang amb bocins de dit, quan va sonar el telèfon.

—Senyor Masaru?

—Jo mateix —respongué.

—Li truco de l'ambulatori —reconegué la veu exhausta—. Era per informar-lo que hi va haver un error de laboratori, la seva PCR es va encreuar amb la d'un altre pacient. La seva és negativa, pot vostè desconfinar-se. Disculpi l'error i les molèsties.

—Gràcies, a reveure.

I el senyor Masaru va tancar els ulls, pensant en xarxa, comunitat, caliu, llavis, màscara, distància de seguretat. I va tancar els ulls, plens de soledat. ●

/ ANIOL MACAU
@aniolmacau

ressenyες

‘Americanah’: exili, desarrelament i negritud

Sara Blázquez | @sarablazquez

“Ifemelu s’havia criat a l’ombra del cabell de la seva mare, que el tenia molt, molt negre, tan espès que absorbia els envasos d’allisador en la perruqueria, tan abundant que trigava hores sota l’assecador de casc, i quan per fi li retiraven els rul·los de plàstic rosa, s’escampava, lliure i exuberant, caient per la seva esquena com una celebració”. El cabell ocupa un paper central a la novel·la de Chimamanda Ngozi Adichie, *Americanah*, que ara es pot llegir en català gràcies a la traducció que Bel Olid ha fet per a l’editorial Fanbooks. Gran part de la novel·la passa en un saló de bellesa on Ifemelu, la protagonista, espera que les perruqueres li trenin el cabell, que funciona com una metàfora de la racialització de les dones afro.

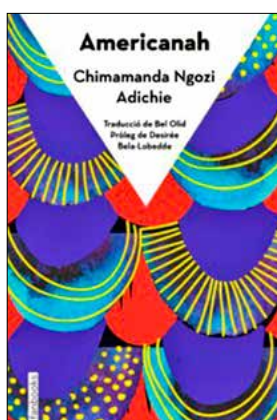
Als Estats Units, Ifemelu descobreix com el racisme és estructural a la societat nord-americana. A mesura que en va prenent consciència, la reflexió sobre el cabell de les dones afro pren un perfil cada vegada més polític. I és que *Americanah* explora, a través dels ulls d’una africana radicada als Estats Units, temes com l’exili, el desarrelament, la negritud i les identitats plurals.

És la història d’Ifemelu, una nigeriana que emigra a Filadèlfia per continuar amb els seus estudis, deixant a Nigèria el seu company i amor Obinze

que, mentre ella s’intenta adaptar a la societat nord-americana, ell s’acaba instal·lant a Londres. El fil conductor de la novel·la, a partir d’aquest moment, són els vincles que, malgrat la distància, segueixen unint els dos joves nigerians.

Malgrat que apareixen les seqüeles psicològiques de l’exili, l’autora destaca la capacitat d’adaptació dels personatges. Obinze es desenvolupa molt bé a Londres i Ifemelu es converteix en una bloguera amb molta popularitat als Estats Units. El seu blog, titulat *Raça o Diverses observacions sobre els negres estatunidencs (abans denigrats amb una altra classe d’apel·latius) a càrrec d’una negra no estatunidenca*, es caracteritza per parlar obertament sobre la racialització de la societat estatunidenca i les seves conseqüències.

Americanah és àgil, convida a reflexionar sobre multitud de temes i és una gran novel·la d’amor en temps de globalització i d’identitats plurals. Permet gaudir, aprendre i qüestionar-se aspectes de l’actualitat política i social. ●

LLIBRE
Americanah
Chimamanda Ngozi Adichie
Traducció de Bel Olid
Fanbooks, 2021
592 pàgines

Heinz Ches, una execució a la penombra

Àlex Romaguera | @AlexRomaguera

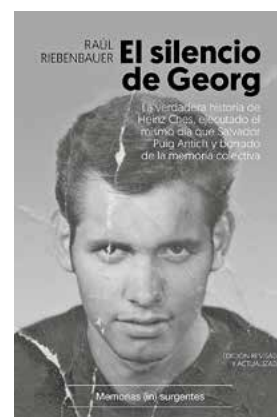
La matinada del 2 de març de 1974, mentre Salvador Puig Antich era executat a la presó Model sota el macabre mètode del garrot vil, al penal de Tarragona moria pel mateix sistema d’estrangulament cervical el ciutadà Heinz Ches. Dos assassinats a trenc d’alba perpetrats per un règim que, conscient del seu declivi, transitava la darrera etapa com només sabia fer-ho: morir matant.

En la retina antifranquista ha quedat la figura del jove anarquista català, no pas d’aquell suposat delinqüent d’origen polonès que el règim va eliminar amb l’ànim de despolititzar l’execució de Puig Antich i sobre el qual ningú en va reivindicar el passat.

Ha sigut anys després gràcies als seus germans, Monika Howak i Peter Welzel, i a persones que el van conèixer a Catalunya, que Raúl Riebenbauer ha reconstruït la vida de Georg Michael Welzel, com així es deia veritablement. Un jove nascut a la ciutat germànica de Cottbus, que empès pel seu anhel de llibertat, havia aconseguit sortir de l’Alemanya de l’Est després de tres intents fins a ser arrestat al port de Barcelona acusat de matar un guàrdia civil, cosa que ell sempre va negar. El règim, però, se’l va endur al costat de Puig Antich, en una època terriblement fosca de la qual Riebenbauer posa rostre a una de les víctimes més silenciades. ●

LLIBRE
El silencio de Georg
Raúl Riebenbauer
La Vorágine, 2021
346 pàgines

Contes llatinoamericans amb veu de dona

LLIBRE
Vindictas. Cuentistas latinoamericanas
Vàries autores
Editat per Socorro Venegas i Juan Casamayor
Páginas de Espuma, 2020
278 pàgines

Marta Grau | @MartaGrau5

Pots afirmar amb seguretat que has llegit el millor conte llatinoamericà del segle XX? Socorro Venegas i Juan Casamayor ho qüestionen amb *Vindictas*, una antologia de vint contes escrits per dones injustament oblidades. Són coetànies del boom, però no van ser incloses al club. L’objectiu del llibre és, d’una banda, sacsejar el cànon, i de l’altra, reivindicar les “mares literàries” que van obrir camí a les escriptores actuals, avui sí reconegudes, com Enríquez, Belli o Nettel.

Els contes són molt diferents, en llarga-

da, estil i punt de vista, com també ho és la geografia a la qual pertanyen, des de Cuba a l’Argentina, passant per l’Ecuador o l’Estat espanyol. La qualitat tampoc és homogènia, però sí que ho és l’interès de devorar el volum de punta a punta.

Les temàtiques, però, sí que són confluents, i beuen del feminisme: identitat, cos, sexualitat i violència de gènere. Són autores que van ser marginades perquè eren incòmodes per a la societat, no només per atrevir-se a escriure sent dones sinó per posar una mirada femenina i crítica sobre la realitat. ●

/ VICTOR SERRI
@_ittos_

“El procés de transició té més d’emocional i social que no pas de mèdic”

Rosa Almirall,
fundadora de Trànsit,
servei d’atenció
ginecològica a les
persones trans

Era estudiant de medicina quan va conèixer l’Associació de planificació familiar de Barcelona, l’any 1973. Després va militar al grup de Dones per l’Autoconeixement i l’Anticoncepció (DAIA), on va ser vuit anys. Un cop acabada la carrera i tot i que “l’enemic eren els ginecòlegs i la ginecologia”, va decidir-se per aquesta especialitat. “Fer l’especialitat de ginecologia no va ser fàcil. Conviure amb un grup de professionals que es reunien per valorar si una dona es podia fer o no una lligadura de trompes... Era l’època franquista i tot això estava prohibit”, explica. Ha continuat treballant en la defensa del dret al propi cos des de serveis com el primer centre pilot d’interrupció voluntària de l’embaràs per via farmacològica o com a fundadora de Trànsit, la primera unitat d’atenció ginecològica per a persones trans no patologitzant de Catalunya.

Mariana Cantero | @cantero_mariana

Com va néixer Trànsit?

Treballava a l’Institut Català de la Salut (ICS). Arran de la demanda de dues dones trans que no havien sigut ben tractades per professionals vaig contactar amb persones de la comunitat per veure si els podia interessar que la creació d’una consulta per atenció sexual i reproductiva per a persones trans. En aquell moment, el servei concertat a Catalunya per atendre les persones trans era el servei de psiquiatria de l’Hospital Clínic, on hi havia la unitat de trastorns d’identitat de gènere. El boca-orella de la comunitat va fer que s’adrecessin a mi moltes persones generoses, que em van explicar els processos, les dificultats que tenien als serveis de salut i les violències que rebien.

Llavors, el servei era alegal...

Sí, fora d’horari laboral. Vaig pensar que vindrien vint persones cada any i que podria assumir-ho, però després de tres anys ja duia 600 persones. Vaig parlar amb l’ICS i em van donar suport. A més, vaig anar a parlar amb entitats de la comunitat trans, que van decidir crear la plataforma Transforma la salut. A partir d’aquí vam negociar amb el departament i vam tenir sort. A finals de 2016, el conseller Toni Comín va constituir Trànsit com la porta d’entrada de les persones trans al sistema sanitari a Catalunya.

Quin és el vostre model d’atenció?

Treballem amb la concepció que la condició trans forma part de la diversitat humana. No passa res als seus cossos ni a les seves vides, simplement són subjectes de discriminació i violències pel fet de viure en una societat tremendament binària. Les persones trans són expertes en identitat de gènere i ens han donat estratègies, gràcies a l’escolta, que podem donar a les persones que atenem. Hi ha moltes persones trans que no fan un canvi de sexe o

de gènere, sinó que cadascuna d’elles té un procés únic, la seva identitat i unes necessitats concretes.

Com acompanyeu les persones en el procés de transició?

Té molt més d’emocional i social que no pas de mèdic. Per això donem importància al contacte entre persones trans, iguals, a l’acompanyament mutu. Hi ha persones que estan molt aïllades, amb molta por, i el fet que contactin amb altres persones trans fa que passin d’aquest estat, que és molt habitual a l’inici, a veure un futur amb prou tranquil·litat. Ens agradaria que no haguessin de venir a un servei de salut, que no s’haguessin d’hormonar, perquè la nostra concepció és que hauríem de treure tots els qualificatius femenins o masculins.

“Treballem amb la concepció que la condició trans forma part de la diversitat humana”

Encara hi ha serveis que tenen aquesta visió patologitzant del fet de ser trans.

Hi ha una part de la població a la qual tampoc els encaixa el nostre model, perquè el fet que un psiquiatre faci una avaluació els dona certesa, fins i tot a l’entorn familiar. Ara, la Unitat de

trastorns d’identitat de gènere del Clínic ha passat a dir-se Unitat de gènere, el vocabulari ha canviat molt i allà continuen sent visitades les persones que ja es visitaven i se sentien còmodes.

El model patologitzant és l’imperant al món?

El model imperant és que les persones trans passin per l’avaluació d’un psiquiatre, una avaluació amb un concepte de gènere molt rígid i molt binari, amb la qual cosa exclouen de ser ateses aproximadament a un 10% de les persones que hi acudeixen, perquè els diuen que no tenen la condició de trans. Això és molt greu i està passant a moltes unitats de l’Estat espanyol, a Suècia o al Regne Unit, per exemple. Com a servei públic de salut som dels pocs trans afirmatius. ●